

TEORİDE VE UYGULAMADA İDDİANAMENİN İADESİ

Bedir TÜRK*

Öz

İddianamenin iadesi kurumu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun getirdiği en önemli yeniliklerden biridir. Bu kurumla amaçlanan, hüküm verebilmek için gereken delillerin tamamının soruşturma evresinde toplanması ve kovuşturma evresinde en kısa sürede hükmün verilmesidir. Böylece adil yargılanma hakkının bir unsuru olan makul sürede yargılanma hakkı korunabilecektir. Ancak uygulamada iddianamenin iadesi nedenlerinin dar yorumlanması, bu kurumun işlerliğini azaltmakta ve hedeflenen amaçlara ulaşmayı engellemektedir. Bu çalışmada, öncelikle toplumsal iddia makamı olan Cumhuriyet savcısı üzerinde durulmuş; iddianame kavramı ve unsurları açıklandıktan sonra iddianamenin iadesinin hukuki niteliği, iddianamenin iadesi sebepleri, iade kararı ve bu karara karşı itiraz yolu ile iade kararı üzerine yapılacak işlemler izah edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte iddianamenin iadesi kurumu, hem teorik olarak ele alınmış hem de ilgili Yargıtay kararlarına yer verilerek uygulamadaki durumu değerlendirilmiştir. Çalışmamızda iddianamenin iadesinin incelenmesinden maksat, kurumu temel çerçevede tanıtmak ve Yargıtay içtihatlarıyla şekillenen uygulamayı gözler önüne sermektir.

Anahtar Kelimeler

İddianame • İddianamenin Unsurları • Ara Muhakeme Evresi • İddianamenin Kabulü • İddianamenin İadesi

RETURN OF INDICTMENT IN THEORY AND PRACTICE

Abstract

The institution of return of the indictment is one of the most important innovations brought by the Criminal Procedure Code No. 5271. The aim of this

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

✉ turkbedir44@gmail.com • ORCID 0000-0003-1141-6688

✉ **Atıf Şekli:** TÜRK Bedir, "Teoride ve Uygulamada İddianamenin İadesi", SÜAM-YOD., C. 4, S. 1, 2021, s. 53-99.

institution is to collect all the evidence required to make a judgment during the investigation phase and to render the judgment as soon as possible during the prosecution phase. Thus, the right to be tried within a reasonable time, which is an element of the right to a fair trial, will be protected. However, in practice, the narrow interpretation of the reasons for the return of the indictment reduces the operability of this institution and prevents the achievement of the intended goals. In this study, first of all, the public prosecutor, who is the social prosecution authority, is emphasized; After explaining the concept of the indictment and its elements, the legal nature of the return of the indictment, the reasons for the return of the indictment, the extradition decision and the actions to be taken against this decision by way of objection are tried to be explained. However, the institution of the return of the indictment has been discussed both theoretically and its situation in practice by including the relevant Court of Cassation decisions. In our study, the purpose of examining the return of the indictment is to introduce the institution in the basic framework and to reveal the practice shaped by the case law of Court of Cassation.

Key Words

Indictment • Elements of Indictment • Interlocutory Procedure Period • Acceptance of Indictment • Return of Indictment

GİRİŞ

Ceza muhakemesi, ceza hukukunun ihlal edilip edilmediğinin araştırılması faaliyeti olup iddia, savunma ve yargılamadan oluşan bir süreçtir. Şüphelenme süreci olan ceza muhakemesinin amacı, insan hakları ihlaline yol açmaksızın maddi gerçeği ortaya çıkarmak ve bu suretle adaleti sağlamaktır¹. Bunun için muhakeme sülheleri olan Cumhuriyet savcısı ve hakim, geçmişte yaşanmış bir olayı, geride kalan izlerle adeta yeniden canlandırarak değerlendirme yapmak zorundadır². Ceza muhakemesini

¹ ŞAHİN Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 8. Bası, Ankara 2017, s. 25; ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Bası, Ankara 2017, s. 8; YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2017, s. 69; APİŞ Özge, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1, Haziran 2019, s. 54.

² Geçmişte yaşanmış bir olaydan geriye kalan ve ceza muhakemesinde ispat aracı olarak kullanılan izlere “delil” denilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. KOCA Mahmut, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, *Ceza Hukuku Dergisi*, S. 2, Ankara 2006, s. 207.

düzenleyen ceza muhakemesi hukuku, gerek toplum barışını gerekse de kişi özgürlüklerini teminat altına almaktadır³.

2005 yılında gerçekleştirilen reform çerçevesinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) getirdiği en önemli yeniliklerden biri, iddianamenin iadesi kurumudur. Adı geçen kanun ile kabul edilen ve amaçlanan sistem, soruşturmanın eksiksiz ve kusursuza yakın olarak yapılması, buna müteakip kovuşturma evresinde davanın bir veya birbirini izleyen birkaç oturumda kısa sürede bitirilmesidir. Böylece adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkı sağlanabilecektir. Söz konusu amaca ulaşabilmek için suç soruşturmasının etkin bir şekilde yapılması ve mümkün merteye bütün delillerin toplanması, bu suretle tekemmül etmiş soruşturma dosyasından sonuç çıkartılarak yeterli şüpheye ulaşıldıysa iddianamenin tanzim edilmesi gerekmektedir⁴.

CMK'da soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında bir geçiş aşaması olarak kabul edilen iddianamenin iadesi kurumu ile soruşturmanın layıkıyla yapılması; bir başka deyişle iddianamenin özensiz hazırlanması ve mahkemelerin delil toplamakla uğraşmaması istenmektedir. Böylece mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun uygulandığı dönemde görülen beraat kararı oranlarının yüksek olmasının önlenmesi amaçlanmıştır. Aksi halde kişi hakkında, eksik soruşturma yapılarak yeterli şüpheye ulaşılmadan kamu davası açılması da adil yargılanma ilkesinin ihlali anlamını taşıyacaktır. Zira haksız yere ceza muhakemesine tabi tutulmama da adil yargılanma hakkı kapsamında kabul edilmelidir⁵. Nitekim suçun sübutuna ilişkin yeterli delile ulaşılmadan düzenlenen

³ ŞAHİN, s. 25; SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, Ankara 2014, s. 54; ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SIRMA GEZER Özge, SAYGILAR KIRIT Yasemin F., ALAN AKCAN Esra, ERDEN TÜTÜNCÜ Efser ve ÖZAYDIN Özdem, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, (Ed. Bahri ÖZTÜRK), 4. Bası, Ankara 2017, s. 21; GÜLTEKİN Özkan, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 21.

⁴ GÜLTEKİN, s. 23.

⁵ GÖKCAN Hasan Tahsin, "Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması", Ankara Barosu Dergisi, 2012/1, s. 197.

iddianameyle kamu davasının açılması, şüphelinin lekelenmeme hakkının ihlaline yol açacaktır⁶.

Bu çalışmada, öncelikle toplumsal iddia makamı olan Cumhuriyet savcısı üzerinde durulmuş; iddianame kavramı ve unsurları açıklandıktan sonra iddianamenin iadesinin hukuki niteliği, iddianamenin iadesi sebepleri, iade kararı ve bu karara karşı itiraz yolu ile iade kararı üzerine yapılacak işlemler izah edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte iddianamenin iadesi kurumu, hem teorik olarak ele alınmış hem de ilgili Yargıtay kararlarına yer verilerek uygulamadaki durumu değerlendirilmiştir. Çalışmamızda iddianamenin iadesinin incelenmesinden maksat, kurumu temel çerçevede tanıtmak ve Yargıtay içtihatlarıyla şekillenen uygulamayı gözler önüne sermektir.

II. İDDİA MAKAMI: CUMHURİYET SAVCISI

A. Genel Olarak

Temel hak ve özgürlüklerle doğrudan ilgisi sebebiyle büyük önem taşıyan ceza muhakemesi; iddia, savunma ve yargılama makamının katkıları ile yapılan diyalektik bir ilişkidir⁷. Ceza muhakemesinde iddia makamında yer alan en önemli süje Cumhuriyet savcısıdır. Cumhuriyet savcısı; “suç haberini alır almaz işin gerçeğini araştırmaya başlayan”(CMK m. 160/1), “bu soruşturmayı bizzat yahut emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle gerçekleştiren”(CMK m. 161/1), “şüphelinin lehine ve aleyhine bütün delilleri toplamakla ve şüphelinin de haklarını korumakla yükümlü olan”(CMK m. 160/2), “elde edilen deliller, suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturuyorsa iddianame tanzim ederek kamu davası

⁶ CENTEL Nur ve ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2018, s. 578.

⁷ KUYUCU Abdullah Aydın, “Türkiye’de Savcılık”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Sempozyum Tebliği, Ankara 2006, s. 131; ÖZTÜRK Bahri, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Sempozyum Tebliği, Ankara 2006, s. 150.

açmakla görevli olan” (CMK m. 170/2) ve yargı erki içinde⁸ yer alan kamu görevlisidir⁹.

Savcılık kurumu hukukumuzda, 1870 tarihinde çıkarılan “Dersaadet ve Mülhakat-ı İdare-i Zabıta ve Mülkiye ve Mehakim-i Nizamiyesine Dair Nizamname” ile girmiştir. Daha sonra 1876 Kanun-i Esasi’de kendisine yer bulmuş ve anayasal bir zemine kavuşmuştur. Ülkemiz savcılık kurumu bakımından Fransa’dan etkilenmiş ve düzenlemeler bu çerçevede olmuştur¹⁰.

Cumhuriyet savcısının ileri sürdüğü iddia, ceza muhakemesini başlatan faaliyettir. Ceza muhakemesinin ilk evresi olan soruşturma evresinde egemen konumda olan Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde de toplum adına iddia makamını temsilen görev yapmaktadır¹¹. Savcılık, bir makamı ifade etmekte olup, Cumhuriyet savcısı makam itibarıyla ceza muhakemesinin bir süjesidir. Cumhuriyet savcısı iddia faaliyetini toplum adına yerine getirdiğinden iddianamenin davacı kısmında K. H. (kamu hukuku) ibaresi bulunur¹². Nitekim suç işlenmesiyle toplumsal barışın bozulduğu kabul edilir ve Cumhuriyet savcısı, toplum adına şüphelinin

⁸ Cumhuriyet savcısının hukuki statüsü konusunda öğretilerde çeşitli görüşler vardır. Kanaatimizce Cumhuriyet savcısı yargı erki içerisinde yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞİK Hüseyin, “Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Diyarbakır 2018, s. 51 vd.

⁹ ÖZBEK Veli Özer, KANBUR Mehmet Nihat, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar ve TEPE İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Bası, Ankara 2014, s. 211, 212.

¹⁰ Şer’i mahkemeler döneminde savcılık teşkilatı bulunmadığından kovuşturmayı bireyler gerçekleştirdi. Nizamiye mahkemelerinin ilk zamanlarında da daimi bir savcılık teşkilatı yoktu. O zamanki ismiyle “müddeiumumilik” teşkilatı, fiili olarak 1879 yılında tamamlandı. Bkz. KUNTER Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul 1989, s. 207, 208. Hukukumuzda savcılık kurumunun tarihsel gelişimi hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. ŞİK, s. 23 vd.; ÇİTÇİ Tuğçe, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2020, s. 29 vd.

¹¹ ŞAHİN, s. 82; KARAKEHYA Hakan ve ARABACI Murat, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine...”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 2062.

¹² ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 212.

-suçluysa- cezalandırılmasını, bu şekilde toplumsal barışın yeniden tesis edilmesini talep eder¹³.

Ülkemizde savcılığın örgütlenmesi, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. Adı geçen kanunun 16. maddesine göre, mahkeme teşkilatı bulunan her il merkezi veya ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur¹⁴. Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Cumhuriyet savcıları, kendi aralarında Cumhuriyet başsavcısının belirlediği iş bölümü esasına göre görev yaparlar. Örneğin müracaat savcıları, soruşturma savcıları, narkotik savcıları, duruşma savcıları, çocuk savcıları, cezaevi savcıları, infaz savcıları bulunmaktadır¹⁵.

Cumhuriyet savcılarının yer bakımından yetkisi, 5235 sayılı Kanun'un 21. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca Cumhuriyet savcıları, buldukları il merkezi veya ilçenin idari sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler. Görüldüğü üzere toplum adına iddia faaliyetini yürüten makam olan başsavcılıklar, ceza mahkemelerinin örgütlenmesine paralel olarak örgütlenir. Dolayısıyla söz konusu makamda görev yapan Cumhuriyet savcılarının yer bakımından yetkisi de, aksi bir düzenleme bulunmuyorsa, mahkemelerin yer bakımından yetkisine dair kurallara göre tespit edilir.

Kanunlarda Cumhuriyet savcılığının görev yapacağı belirtilen mahkemelerdeki duruşmalara, Cumhuriyet başsavcısı, görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı katılır. Gerektiğinde duruşmalara birden çok Cumhuriyet savcısı katılabilir(5235 sayılı Kanun m. 22).

---

¹³ CENTEL/ZAFER, s. 116.

¹⁴ Öğretide, son zamanlarda artış gösteren örgütlü suçlarla daha etkili bir şekilde mücadele edebilmek adına Türkiye Başsavcılığının kurulması tavsiye edilmektedir. Bkz. ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 212.

¹⁵ CENTEL/ZAFER, s. 116.

B. Cumhuriyet Savcısının Görevleri

Soruşturma evresinin yönlendiricisi ve idarecisi Cumhuriyet savcısıdır. Kolluk ise ancak ona yardımcı olarak görev alır; kolluğun tek başına yetkisi söz konusu değildir. Dolayısıyla soruşturma evresinde tek yetkili ve görevli makam savcılıktır¹⁶. Muhakemenin sonraki aşamalarını soruşturma evresi belirlediğinden ve yönlendirdiğinden, CMK'da soruşturma evresine ağırlık verilmiş ve bu evrede Cumhuriyet savcısı ön plana çıkarılmıştır¹⁷. Cumhuriyet savcısı, bir suç işlendiğini herhangi bir şekilde (resen, ihbar, şikâyet vs.) öğrendiğinde, buna ilişkin hemen araştırmaya başlamak zorundadır (CMK m.160/1)¹⁸. Cumhuriyet savcısı, soruşturma işlemlerini bizzat veya kolluk marifetiyle yapar. Bütün kamu kurum ve kuruluşları, kural olarak savcının istediği bilgi ve belgelerin hepsini vermekle mükelleftir¹⁹.

Cumhuriyet başsavcılığı, Cumhuriyet başsavcısı ile Cumhuriyet savcısının görevleri, 5235 sayılı Kanun'un 17 ila 20. maddeleri arasında düzenlenmiştir²⁰. Söz konusu Kanun'un 20. maddesine göre, Cumhuriyet

¹⁶ GÜLTEKİN, s. 43.

¹⁷ ŞAHİN, s. 90.

¹⁸ "...Soruşturma evresinin asıl yetkilisi olan Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez ceza yargılamasının temel amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturmaya başlayacaktır. Ancak soruşturma sırasında maddi gerçeğe ulaşmak için nasıl bir yol izleyeceğine ve hangi kanıtların toplanması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aslında suçların çeşitliliği ve toplumsal yaşamın karmaşıklığı göz önüne alındığında böyle bir düzenlemenin çok da isabetli olmayacağı kuşkusuzdur. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına yönelik olarak hangi tür olaylarda, hangi yolları takip edeceğine ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamakla birlikte, bu husus tamamen bilinmeyen bir konu da değildir. Daha önce karşılaşılan benzer olaylardaki hareket tarzı yoluyla kazanılan ve mesleki birikim olarak isimlendirilebilecek tecrübe, yargısal kararlar ve öğretisi, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Cumhuriyet savcısının yolunu aydınlatmaktadır..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.12.2007 tarih ve E. 2007/2-247, K. 2007/257 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 09/06/2021).

¹⁹ Cumhuriyet savcısı tarafından istenilen bilgileri vermeyen kamu görevlilerinin, CMK'nın 332. maddesi uyarınca cezai sorumlulukları bulunmaktadır.

²⁰ "Cumhuriyet başsavcılığının görevleri

Madde 17- Cumhuriyet başsavcılığının görevleri şunlardır:

1. Kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak,

savcısı, adli görevlere ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak ve kanun yollarına başvurmak ile görevlidir. Yine Cumhuriyet başsavcısı tarafından verilen adli ve idari görevleri yerine getirmek ile gerektiğinde Cumhuriyet başsavcısına vekalet etmek de Cumhuriyet savcısının görevidir.

Cumhuriyet savcısı, görev yaptığı yargı çevresi dışında bir işlem yapma gereği doğduğunda, o yer Cumhuriyet başsavcılığından işlemi yapmasını ister (CMK m. 161/1). Bu hükümlerle, Cumhuriyet savcılıkları arasında istinabe düzenlenmiştir.

Cumhuriyet savcısı, soruşturma neticesinde düzenleyeceği iddia-namede, şüphelinin hem lehinde hem de aleyhinde olan hususları göstermek mecburiyetindedir. Dolayısıyla CMK'nın 162. maddesi gereğince, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın yapılabilmesi adına, şüphelinin lehinde ve aleyhinde olan delilleri toplayarak muhafaza altına

-
2. Kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak,
  3. Kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek,
  4. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Cumhuriyet başsavcısının görevleri

Madde 18- Cumhuriyet başsavcısının görevleri şunlardır:

1. Cumhuriyet başsavcılığını temsil etmek,
2. Başsavcılığın verimli, uyumlu ve düzenli bir şekilde çalışmasını sağlamak, iş bölümünü yapmak,
3. Gerektiğinde adli göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak ve kanun yollarına başvurmak,
4. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının; ağır ceza mahkemesinin yargı çevresinde görevli Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet başsavcivekilleri, Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.

Asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının o yer yargı çevresinde görevli Cumhuriyet savcıları ile bağlı birimler üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.

Cumhuriyet başsavcivekilinin görevleri

Madde 19- Cumhuriyet başsavcivekilinin görevleri şunlardır:

1. Cumhuriyet başsavcısının verdiği görevleri yerine getirmek,
2. Cumhuriyet savcılarının adli ve idari görevlerine ilişkin işlemlerini inceleyip Cumhuriyet başsavcısına bilgi vermek,
3. Gerektiğinde adli göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak ve kanun yollarına başvurmak,
4. Cumhuriyet başsavcısının yokluğunda ona vekâlet etmek."

alması gerekir²¹. Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirlerini yazılı; acele hallerde ise sözlü olarak verebilir. Ancak sözlü emirler en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir (CMK m. 161/3). Cumhuriyet savcıları yaptıkları soruşturmalarda, yeterli ve etkili soruşturma yapma ilkesini her daim göz önünde bulundurmalıdır²².

III. İDDİANAME

A. İddianame Kavramı

Soruşturma evresi neticesinde Cumhuriyet savcısının dava açmak için gerekli şartların oluştuğu sonucuna varması durumunda iddialarını yargılama makamına bildirmek için düzenlediği, kanunda belirtilen unsurları taşıyan yazılı belgeye *iddianame* denir²³. Bir başka ifadeyle iddianame; name sözcüğünden de anlaşılacağı üzere yazılı bir belge olup, iddia makamı olan Cumhuriyet savcısının yaptığı soruşturma sonucunda elde ettiği bulguları ve delilleri değerlendirerek vardığı sonuçları gösteren yazılı görüşüdür²⁴.

İddianame, CMK'da kamu davasının dayanağı olarak benimsenmiştir²⁵. Cumhuriyet savcısı, kamu davası açmak için yazdığı iddianamesinde, mahkeme önüne getirmek istediği uyuşmazlığı hikaye etmelidir. İddianame okunduğunda isnadın ne olduğu, sanığa yüklenen suç açıkça anlaşılmalıdır²⁶. Zira Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/3-a hükmüne göre, suç ile itham edilen her kişinin suçlamanın niteliğini ve sebebini en kısa zamanda, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak öğrenme hakkı vardır. İşte iddianame, isnadı öğrenme aracıdır. Isnadı öğrenme hakkı, savunma hakkının ayrılmaz bir parçası olup, şüpheli soruşturma sonucunda düzenlenen iddianame ile bu hakkına kavuşur²⁷.

²¹ ÇATALOĞLU Musa, "İddianame", Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler 3, İstanbul 2009, s. 258.

²² GÜLTEKİN, s. 44.

²³ AYDIN Murat, "İddianamenin Unsurları ve İadesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, 2006, s. 372.

²⁴ GÜLTEKİN, s. 93; TOROSLU Nevzat ve FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2016, s. 277.

²⁵ GÜLTEKİN, s. 93.

²⁶ AYDIN, s.373.

²⁷ CENTEL/ZAFER, s. 524.

İddianame her ne kadar mahkemeye hitaben yazılsa da, aslında şüpheliye yönelik bir belgedir. İddianame, CMK'nın 176. maddesi gereğince, çağrı kağıdı ile birlikte sanığa tebliğ olunur. Sanığın savunma hakkını kullanabilmesi için, iddianamenin CMK'da belirtilen tüm unsurları taşıması ve bu şekilde kabul edilmiş olması gerekir²⁸.

B. İddianamenin Unsurları

Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli delil teşkil ediyorsa iddianame düzenler (CMK m. 170/2). Kamu davası açılabilmesi için soruşturma evresinde toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak yoğunluğa ulaşması zorunludur. Şüpheyi ortaya koyan delil olup, yeterli şüphe ancak yeterli delil ile ortaya konulur²⁹. Cumhuriyet savcısı, adeta bir hüküm verir gibi delilleri değerlendirecek ve ulaştığı sonuçları gerekçeli bir şekilde açıklayacaktır³⁰. Dolayısıyla suç şüphesi ve delil kavramı sıkı bir ilişki içerisinde. Nitekim CMK'nın 170. maddesinin dördüncü fıkrasında; iddianamede, yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanacağı bilhassa vurgulanmıştır.

İddianamenin unsurları, CMK'nın 170. maddesinde sayılmıştır. Bu unsurlardan bir veya birkaçının eksik olması, CMK m. 174 hükmü gereğince iddianamenin iadesi sebebidir. Böylece CMK, yetersiz iddianame

²⁸ “Yasal düzenlemelerde açıkça belirtildiği gibi, hükmün konusu iddianamede gösterilen eylemdir. İddianamede açıklanan fiilin dışına çıkılarak dava konusu yapılmayan bir eylem nedeniyle yargılama yapılması ve açılmayan davadan hüküm kurulması yasaya aykırıdır. Bu nedenle iddianamenin ayrıntılı olması, sanığa yüklenen fiilin nelerden ibaret olduğunun hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde açıklanması zorunludur. Sanık sorgusundan önce iddianame okunduğunda üzerine atılı suçun ne olduğunu anlamalı ve buna göre savunmasını yapabilmeli, kanıtlarını sunmalıdır. Yüklenen suç belirsiz olmamalı, açık ve net olarak belirlenmeli, savunma hakkı kısıtlanmamalıdır. Yargılamaya konu somut olayda; iddianamede, sanığın iftira suçunu oluşturan herhangi bir eyleminden bahsedilmeksizin sadece mağdur ve sanıkların ifadelerine yer verilerek, Milli Eğitim Müdürlüğü müfettişinin iddialarla ilgili işlem yapılmasına yer olmadığına dair raporundan bahsedilerek sevk maddelerine göre cezalandırma isteme şeklindeki iddianamenin suç yükleme niteliğinde sayılamayacağı, dolayısıyla anılan belgenin hukuken iddianame sayılamayacağı gözetilmeden usulüne uygun açılmamış bir davada hüküm kurularak AİHS'nin adil yargılanmayı düzenleyen 6. maddesine aykırı davranılması...” Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 11.06.2012 tarih ve E. 2010/21275, K. 2012/13997 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 05/06/2021).

²⁹ CENTEL/ZAFER, s. 524.

³⁰ ŞAHİN, s. 97.

düzenlenmesi ve mahkemece soruşturma işlemleri yapılmasını, tabiri caizse topun tez elden mahkemeye atılmasını önlemek istemiştir. Bir başka deyişle “davasız yargılama olmaz ilkesi” nin tam anlamıyla hayata geçirilmesi hedeflenmiştir³¹.

1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

İddianame, dava konusu suçla ilişkin yargılamayı yapmaya görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenir (CMK m. 170/3). Dolayısıyla iddianamede görevli ve yetkili mahkemenin gösterilmesi gerekir.

Görev, mahkemenin madde itibariyle bir işe bakmaya yetkili oluşu anlamına gelir³². Göreve ilişkin kurallar, 5235 sayılı Kanun ile özel kanunlarda düzenlenmiştir³³. Ceza yargılamasında görevli mahkemeler asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleridir (5235 sayılı Kanun m. 8). Ayrıca çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemeleri gibi özel kanunlarda görevlendirilmiş mahkemeler de bulunmaktadır³⁴. Cumhuriyet savcısı, görevli mahkemenin tespitini yaparken 5235 sayılı Kanun’un 14. maddesi uyarınca, suçun niteliğini dikkate alacaktır.

Yetki, mahkemenin yer itibariyle bir uyuşmazlığa bakmaya yetkili olduğunu ifade eder³⁵. Yetkiye ilişkin kurallar ise CMK’nın 12 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Görevli mahkeme belirlenirken suçun niteliği, yetkili mahkeme belirlenirken ise suçun işlendiği yer dikkate alınır. Cumhuriyet savcısı düzenleyeceği iddianameyi, söz konusu kurallara uygun olarak belirleyeceği görevli ve yetkili mahkemeye hitaben yazmalıdır³⁶.

2. Şüphelinin ve Kanunda Sayılan Diğer Kişilerin Kimliği

İddianamede, şüphelinin kimliğine yer verilmesi gereklidir (CMK m. 170/3-a). Ceza muhakemesi, suçlunun tespit edilip cezalandırılması amacıyla yapıldığından, yargılamanın kimin hakkında yapıldığının

³¹ GÜLTEKİN, s. 115.

³² NOYAN Erdal, Ceza Davası, 2. Bası, Ankara 2007, s. 690.

³³ AYDIN, s.374.

³⁴ SAYGIN Cemre, “Ceza Muhakemesi Hukuku’nda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 55.

³⁵ NOYAN, s. 690.

³⁶ AYDIN, s. 374.

bilinmesi gerekir. Kanımızca şüphelinin kimliğinden kasıt, şüphelinin açık ve net bir şekilde kim olduğunun belirlenmesine yetecek kadar bilgiye yer verilmesidir³⁷. Kimlik bilgileri; şüphelinin adını, soyadını, adresini, medeni halini, doğum yeri ve tarihi ile uyruğunu içerir³⁸. Bununla birlikte iddianamede, şüphelinin T. C. kimlik numarasının gösterilmesi, UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) sistemi üzerinden işlem yapılması ile kişilerin karışmaması açılarından yararlı olacaktır³⁹.

İddianamede bulunması gereken diğer kimlik bilgileri ise, CMK'nın 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c), (e) ve (f) bentlerinde belirtilmiştir. Buna göre, iddianamede; maktul, mağdur, suçtan zarar gören, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarcı ve şikayetçi kişilerin kimlik bilgileri gösterilmelidir. Nitekim mahkemenin, mağdur ve suçtan zarar gören kişileri duruşmaya çağırarak dinlemesi ve kamu davasına katılma istemi varsa karşılaması gerekmektedir. Bu açıdan mağdur ve suçtan zarar gören kimselerin kimlik bilgilerinin iddianamede bulunması önem taşır. Ancak yapılan tüm araştırmalara rağmen mağdurun, müştekinin, suçtan zarar görenin veya maktulün kimlik bilgilerine ulaşılamaması halinde, diğer koşullar varsa iddianamenin düzenlenerek kamu davasının açılması gerektiği kanaatindeyiz⁴⁰. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir⁴¹.

³⁷ Aynı yönde bkz. GÜLTEKİN, s. 150.

³⁸ CENTEL/ZAFER, s. 529.

³⁹ SAYGIN, s. 57; ÖZKOL Mustafa Deren, "Ceza Muhakemesinde İddianamenin İadesi Kurumu", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 22; ŞİRİN Alpaslan, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda İddianamenin İadesi Kurumu", Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 15.

⁴⁰ Aynı yönde bkz. SAYGIN, s. 57.

⁴¹ "...Her ne kadar, 5271 sayılı Kanununun 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, mağdurun kimliği iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış ise de; bunun yapılan soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğu, yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer, asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir..." Yargıtay 14. Ceza Dairesi, 11/10/2011 tarihli ve E. 2011/14137, K. 2011/626 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 13/06/2021).

CMK m. 170/3 hükmünün (b) ve (d) bentleri uyarınca, şüphelinin müdafii ile mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisinin de iddianamede gösterilmesi gerekir. Ancak yukarıda zikredilen kimselerin aksine, kanunda müdafii, vekil veya kanuni temsilcilerin kimlik bilgilerinin gösterilmesi aranmamıştır. Dolayısıyla söz konusu kişilerin ad, soyad ve adreslerine iddianamede yer verilmesi yeterlidir⁴².

3. Şikayet Tarihi

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi bir suç söz konusu ise şikayetin gerçekleştirildiği tarih de iddianamede gösterilmelidir. Zira şikayet hakkının suçtan zarar gören tarafından ve süresinde kullanılıp kullanılmadığı, ara muhakeme evresinde mahkeme tarafından denetlenilecek ve eksiklik halinde iddianame iade edilecektir⁴³.

4. Yüklenen Suç ve Uygulanması Gereken Kanun Maddeleri

Cumhuriyet savcısı, iddianamede dava konusu yaptığı olayları delilleriyle ilişkilendirerek ortaya koyduktan sonra, olayın hukuki nitelendirmesini de yapıp fiilin kanunun hangi hükmünü ihlal ettiği düşüncesinde olduğunu ve uygulanması istenen kanun maddelerini -sevk maddelerini- gösterir⁴⁴.

Cumhuriyet savcısının, suç teşkil eden her fiili bir suç tipine uygun olarak nitelendirmesi ve sevk maddelerini göstermesi gerekir⁴⁵. Ancak mahkeme, iddianamede gösterilen sevk maddeleri ile; bir başka deyişle Cumhuriyet savcısının hukuki nitelendirmesi ile bağlı değildir. Nitekim CMK'nın 225. maddesinin ikinci fıkrasında, mahkemenin, fiilin

⁴² SAYGIN, s. 57.

⁴³ CENTEL/ZAFER, s. 532.

⁴⁴ AYDIN, s. 376.

⁴⁵ "...Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 13.05.1997 gün ve 76-114 sayılı kararında da açıklandığı üzere; 5271 sayılı CMK'nın 225/1. maddesi gereğince hükmün konusunun, iddianamede gösterilen eylemden ibaret olduğu, iddianamede açıklanan ve suç oluşturduğu ileri sürülen fiilin dışına çıkılması, dolayısıyla davaya konu edilmeyen bir eylemden dolayı yargılama yapılması ve açılmayan davadan hüküm kurulmasının yasaya aykırı bulunduğu, somut olayda ... tarihli iddianamenin anlatım kısmında sanığın üzerine atılı hakaret suçu açıklanırken trafik ekip otosunu yumrukladığının belirtilmiş olmasının mala zarar verme suçundan dava açıldığını göstermeyeceği gözetilmeden, yazılı şekilde bu suçtan da mahkumiyet kararı verilmesi, kanuna aykırı..." Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 23.09.2008 tarih ve E. 2008/11514, K. 2008/10226 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 02/06/2021).

nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağılı olmadığı belirtilmiştir. Farklı hukuki nitelendirmeden hüküm kurulması, ancak sanığa ek savunma hakkı verilerek yapılabilir (CMK m. 226/1).

5. Suçun İşlendiği Yer, Tarih ve Zaman Dilimi

İddianamenin suça ilişkin bilgiler kısmında suçun işlendiği yer ve zaman gösterilmelidir. Suçun işlendiği yer, davaya bakma yetkisinin hangi mahkemeye ait olacağını belirleyecektir. Yetki kuralının düzenlendiği CMK'nın 12. maddesine göre, davaya bakma yetkisi suçun işlendiği yer mahkemesine ait olup, teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir.

Suçun hareketleri birden çok yerde gerçekleşmişse veya suç mütemadi bir suç ise bunlar da gösterilmelidir. Davasız yargılama olmaz ilkesi gereğince olayı diğer olaylardan net bir şekilde ayırt edebilecek kıstaslara iddianamede yer verilmelidir⁴⁶. Zira iddianameyi tebliğ alıp savunmasını hazırlayacak olan sanık, iddianamede gösterilen yere göre savunma yapacak; belki de söz konusu tarih ve zamanda o yerde olmadığını ispata çalışacaktır⁴⁷.

Suçun işlendiği tarih ve zaman diliminin iddianamede gösterilmesi zorunlu olup, büyük öneme sahiptir. Zira zamanaşımının hesaplanması, ceza ehliyeti, mağdurun yaşının etkili olduğu durumlarda suçun unsurlarının belirlenmesi, şartla tahliye ve af gibi durumlarda suç tarihi esas alınacaktır. Bu çerçevede iddianamede gösterilen suçun tarihi ve zaman dilimi, mümkün olduğunca net bir şekilde "gün, ay ve yıl" şeklinde gösterilmelidir. Hatta tespit edilebiliyor ise suçun işlendiği saat de belirtilmelidir⁴⁸. Suç tarihi tam olarak belirlenmeye çalışılmalı, tarih tam olarak belirlenemiyorsa sanık lehine değerlendirme yapılmalıdır⁴⁹.

6. Suçun Delilleri

İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır (CMK 170/4). Böylece şüpheli, hangi olayla

⁴⁶ CENTEL/ZAFER, s. 532.

⁴⁷ AYDIN, s. 377.

⁴⁸ GÜLTEKİN, s. 188.

⁴⁹ AYDIN, s. 377.

ilgili karşı delil sunabileceğini öğrenmiş olur⁵⁰. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının elde etmiş olduğu tüm delillerin iddianame ekinde mahkemeye sunulması ve iddianamede de bu delillerin neler olduğunun tek tek yazılması gerekmektedir (CMK m. 170/3-j)⁵¹.

7. Gözaltı ve Tutukluluk Tarihleri

Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmışsa, gözaltına alma ve tutuklama tarihleriyle bunların süreleri de iddianamede gösterilir (CMK m. 170/3-k). Bu husus, CMK'nın 108. maddesi uyarınca, tutukluluğun gözden geçirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca tutuklu işler, adli tatilde de görülen ivedi işlerden sayılmaktadır (CMK m.331/2). Gözaltı ve tutukluluk tarihleriyle sürelerinin iddianamede gösterilmesi zorunluluğundan maksat, mahkemenin dikkatini çekmek ve hak ihlaline engel olmaktır. Bu bağlamda tutuklama tedbiri söz konusu ise azami tutukluluk sürelerinin aşılması adına, iddianamenin başına tutuklu yazılır⁵².

Yargılama sonucunda sanık hakkında mahkumiyet kararı verilirse, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 63. maddesi uyarınca gözaltı ve tutukluluk süreleri cezasından mahsup edilecektir; mahkumiyet ve ceza verilmesine yer olmadığı kararları dışında bir karar verilirse sanık CMK m. 141 vd. hükümleri çerçevesinde tazminat talep edebilecektir⁵³.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız CMK'nın 170. maddesinin 3. fıkrasında sayılan unsurlar, iddianamenin şekli unsurlarını teşkil etmektedir. Şimdi CMK'nın aynı hükmünün 4, 5 ve 6. fıkralarında düzenlenen iddianamenin maddi unsurlarını⁵⁴ ele alacağız.

8. İddianamede Yer Alan Olaylarla Delillerin İlişkilendirilmesi

“İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır” (CMK m. 170/4). CMK ile iddianamenin unsurlarına ilişkin getirilen en önemli düzenleme budur. Söz konusu düzenlemenin amacı, soyut bir iddia ile yetinilmeyip iddianın somutlaştırılmasıdır. Bu

⁵⁰ CENTEL/ZAFER, s. 533.

⁵¹ GÜLTEKİN, s. 193.

⁵² CENTEL/ZAFER, s. 534.

⁵³ AYDIN, s. 378.

⁵⁴ GÜLTEKİN, s. 116, 228.

şekilde yeterli suç şüphesinin varlığının adeta kanıtlanması istenmiştir⁵⁵. Bu çerçevede Cumhuriyet savcısı, delilleri salt göstermekle kalmayacak; bunları değerlendirecek, somut olayla ilişkilendirecek, olayda suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini tartışacak ve yapacağı değerlendirmenin sonucuna göre kamu davası açmak üzere iddianame düzenleyecek veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir⁵⁶.

İddianamede suçun unsurlarının hem soyut hem de somut bir şekilde belirtilmesi gerekir. Suçun soyut unsurları suçun kanundaki tanımıdır. İşte kanundaki soyut suç tipinin iddianamede somutlaştırılması, olay anlatılırken kanundaki suç unsurlarını oluşturan hususların bilhassa kanuni ifadelerle vurgulanması gerekir⁵⁷. Cumhuriyet savcısının düzenlemiş olduğu iddianamede soyut ve genel ifadelerle olayı geçiştirmesi, “davasız yargılama olmaz ilkesi” ne aykırılık teşkil edebilir. Zira mahkeme, anılan ilke uyarınca iddianamede yer almayan fiilinden ötürü sanığı yargılayamaz ve buna yol açacak şekilde iddianameyi geniş yorumlayamaz⁵⁸. Nitekim soruşturma evresinde iddianamenin hazırlanmasından hükmün kesinleşmesine kadar değerlendirilen fiil her zaman için aynı olmak mecburiyetindedir⁵⁹.

Söz konusu kanun hükmünde geçen *mevcut delil* kavramı üzerinde durmakta da yarar vardır. Mevcut delil, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ulaştırılması mümkün olan delildir. Dolayısıyla soruşturma evresinde mevcut olan bütün deliller toplanmalıdır. Buna karşın soruşturma evresinde mevcut olmadığı halde, kovuşturma evresinde yeni deliller ortaya çıktığı takdirde, bunlar gerçeğe ulaşmak ve şüpheyi yenmek için toplanabilecektir⁶⁰.

⁵⁵ GÜLTEKİN, s. 228.

⁵⁶ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/SIRMA GEZER/SAYGILAR KIRIT/ALAN AKCAN/ERDEN TÜTÜNCÜ/ÖZAYDIN, s. 259,260.

⁵⁷ CENTEL/ZAFER, s. 530.

⁵⁸ EROL Haydar, Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması, Ankara 2006, s. 489.

⁵⁹ KELEP PEKMEZ Tuba, “Ceza Muhakemesinde Fiil”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018, s. 240.

⁶⁰ GÜLTEKİN, s. 230.

9. Şüphelinin Lehine Olan Hususların da Belirtilmesi

İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin aleyhine olan hususlar ile birlikte lehine olan hususlar da ileri sürülecektir (CMK m. 170/5). Zira amaç maddi gerçeğe ulaşmak ve adil bir yargılama yapmaktır⁶¹. Nitekim Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin aleyhine ve lehine olan delilleri toplayıp muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla mükelleftir (CMK m.160/2). Dolayısıyla iddianamede soruşturma neticesinde elde edilen tüm esaslı unsurlar gösterilmeli, bilhassa şüphelinin ceza sorumluluğunu azaltacak veya ortadan kaldıracak hususlar var ise bunlara da yer verilmelidir⁶².

10. Uygulanması İstenen Ceza ve Güvenlik Tedbirinin Gösterilmesi

Yine iddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği, suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek güvenlik tedbiri açıkça belirtilir (CMK m. 170/6).

Güvenlik tedbirlerinin neler olduğu TCK'nın 53. maddesinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Gerçek kişilere ilişkin güvenlik tedbirleri TCK'nın 53. maddesinde *"belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma"*, 54. maddesinde *"eşya müsaderesi"*, 55. maddesinde *"kazanç müsaderesi"*, 56. maddesinde *"çocuklara özgü güvenlik tedbirleri"*, 57. maddesinde *"akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri"*, 57. maddesinin 7. fıkrasında *"alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişiler hakkındaki güvenlik tedbirleri"*, 59. maddesinde *"sınır dışı edilme"* olarak düzenlenmiştir.

11. Cumhuriyet Savcısının İmzası

Her ne kadar CMK'da bu hususta açıkça bir düzenleme olmasa da yazılı bir belge olan iddianamede, iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısının imzasının bulunması gerekir⁶³. Nitekim Yargıtay bir kararında,

⁶¹ NOYAN, s. 635.

⁶² AYDIN, s. 379.

⁶³ Aynı görüşte bkz. GÜLTEKİN, s. 236; AYDIN, s. 379; KARAKURT, s.183.

“...İddianamenin Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanmamış olması durumunda, usulen açılmış bir davanın bulunmadığına...” hükmetmiştir⁶⁴.

Cumhuriyet savcısı düzenlediği iddianameyi, unsurları değerlendirilmek üzere yargılamayı yapacak görevli ve yetkili mahkemeye gönderir (CMK m. 170/3, 174)⁶⁵.

C. İddianame Yerine Geçen Belgeler

Kamu davası, kural olarak Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkemece kabul edilmesiyle açılır. Fakat bazı durumlarda, çeşitli kanunlarda yer alan hükümler gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen bir iddianame olmadan, ilgili kurumların düzenlediği iddianame yerine geçen belgelerle de kamu davası açılabilir. İşte bu belgelere “iddianame yerine geçen belgeler” denilmektedir⁶⁶.

İddianame yerine geçen belgelerin iddianamenin iadesine konu olamayacağı doktrinde ağırlıklı olarak savunulmaktadır⁶⁷. Kanaatimizde de iddianame yerine geçen belgeler, mahkeme tarafından iade edilemeyecektir. Zira kanunda yalnızca iddianamenin iadesinden bahsedilmiş, iddianame yerine geçen belgelerin iadesinden söz edilmemiştir. CMK’da bu konuda bir düzenleme yapılarak iddianame ve iddianame yerine geçen belgelerin iadesinden söz edilmeli, iddianame yerine geçen belgelerin de kanunda öngörülen unsurları taşıması sağlanmalıdır.

D. İddianamenin Değerlendirildiği Evre: Ara Muhakeme

Mahkemenin iddianame ve eklerini denetlediği evreye “ara muhakeme” denilmektedir. Ara muhakeme evresi, iddianamenin düzenlenerek mahkemeye verilmesiyle başlar ve iddianamenin mahkemece kabul edilip kovuşturma evresine geçilmesiyle veya iddianamenin iade

⁶⁴ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 14.02.1984 tarihli ve E. 1984/7290 K. 1984/841 sayılı kararı.

⁶⁵ CENTEL/ZAFER, s. 535.

⁶⁶ GÜLTEKİN, s. 101.

⁶⁷ KARAKURT, s. 177,178; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 278; CENTEL/ZAFER, s. 535; ÇİÇEK İbrahim, “2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre Verilen Lüzumu Muhakeme Kararlarının İddianame Yerine Geçip Geçmediği Sorunu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 3, S. 23, Temmuz 2008, s.83.

edilmesiyle sona erer⁶⁸. Kamu davası, iddianamenin mahkemeye verildiği anda değil, ara muhakeme sonucu iddianamenin mahkemece kabul edildiği anda açılmış olur⁶⁹.

Ara muhakemeye ilişkin işlemlerde yetkilerin tümü mahkemede toplanmıştır⁷⁰. Ara muhakeme, haksız ceza kovuşturmasına muhatap olmaktan koruduğu için öncelikle şüphelinin korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca iddianamenin denetlenmesi suretiyle kovuşturma evresine geçişte hukuk devleti kaynaklı önemli bir filtre görevi gördüğü için, adil yargılanma ilkesine de hizmet etmektedir⁷¹.

CMK ile kamu davasının, iddianamenin kabulü kararı verilmesi yahut iddianamenin mahkemeye sunulmasından itibaren on beş günlük sürenin sükutla geçirilmesi hallerinde açıldığının kabul edilmesi sebebiyle, soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında bir ara muhakeme evresi söz konusu olmuştur.

Doktrinde ise kanunda yeri olmadığından bahisle ara muhakeme şeklinde bir evrenin bulunmadığı, iddianamenin değerlendirildiği aşamanın soruşturma evresine dahil olduğu ileri sürülmektedir⁷². Ancak Kanun'da belirtilmese dahi, söz konusu evrenin soruşturma ve kovuşturma evrelerinden farklı özellik gösterdiği ve bilimsel olarak ayrı bir terimle nitelendirilebileceği belirtilmiştir⁷³. Kanaatimizce de durum böyledir.

⁶⁸ "...Her ne kadar CMK'nın tanımlar maddesinde soruşturma ve kovuşturma evreleri tarif edilmiş ve bu suretle yeni ceza muhakemesinin iki evresinin bulunduğu kabul edilmiş ise de; CMK m. 174'te iddianamenin iadesinin kabul edilmesiyle bu iki evrenin arasına zorunlu olarak bir üçüncü evre girmiştir. Biz bu evreye ara muhakeme evresi diyoruz..." ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/SIRMA GEZER/SAYGILAR KIRIT/ALAN AKCAN/ERDEN TÜTÜNCÜ/ÖZAYDIN, s. 416. Aynı yönde bkz. GÜLTEKİN, s. 22; ÜNVER/HAKERİ, s. 517; CENTEL/ZAFER, s. 578. İddianamenin iadesinin soruşturma evresinde verilebilecek bir karar olduğuna ve ayrıca bir evre olmadığına ilişkin bkz. ŞAHİN, s. 101; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 278.

⁶⁹ GÜLTEKİN, s. 22.

⁷⁰ ÜNVER/HAKERİ, s. 517.

⁷¹ ÜNVER/HAKERİ, s. 517.

⁷² ŞAHİN, s. 101; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 278; KARAKURT, s. 81.

⁷³ ÜNVER/HAKERİ, s. 518.

IV. İDDİANAMENİN İADESİ

A. İddianamenin İadesi Kavramı ve Hukuki Niteliği

CMK'nın getirdiği en önemli yeniliklerden biri, iddianamenin iadesi kurumuna yer vermesidir. İddianamenin iadesi, soruşturma evresinin işlevini yerine getirip getirmediğinin denetlenmesine yönelik olarak düzenlenen bir kurumdur⁷⁴. Soruşturmanın eksiksiz yapılması ve iddianamenin adeta hüküm verir gibi hazırlanmasını sağlamak için kanun koyucu, CMK'nın 174. maddesinde iddianamenin iadesi kurumunu düzenlemiştir; bu kurum sayesinde suç isnadının soruşturma evresi sonunda somutlaştırılmasını istemiştir⁷⁵. İddianamenin iadesi, soruşturma neticesinde sunulan iddianamenin mahkeme tarafından muhakemeden geçirildikten sonra kanunda sayılı sınırlı sebeplere bağlı olarak Cumhuriyet savcılığına geri gönderilmesidir⁷⁶.

CMK'da yer alan iddianamenin iadesi kurumu, iddianamenin değerlendirilmesine imkan sağlamıştır. Söz konusu kurum ile gerek Cumhuriyet savcılığının etkinliğinin ortaya konulması ve gerekse de savcılığın en önemli fonksiyonlarından birisi olan filtre –eleme- fonksiyonunun hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede kanunen gerekli bilgileri içermeyen iddianame, mahkeme tarafından Cumhuriyet başsavcılığına iade edilecektir. İddianamenin incelenmesi ve değerlendirilmesi, gerekiyorsa iade edilmesi süreci ara muhakeme (iddianamenin değerlendirilmesi) evresi olarak adlandırılmaktadır⁷⁷.

İddianamenin iadesi kurumuyla temelde, ceza muhakemesinin amacının yerine getirilmesi ve CMK hükümlerinin uygulanmasının denetlenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, soruşturma evresinin etkin bir biçimde yapılması ve kovuşturma evresinin kısa sürede -hatta mümkünse tek duruşmada- sonlandırılması istenmiştir⁷⁸.

⁷⁴ KARAKURT, s. 79.

⁷⁵ FEYZİOĞLU Metin, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre, İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, Ekim 2006, s. 31.

⁷⁶ KARAKURT, s. 79, 80.

⁷⁷ CENTEL/ZAFER, s. 578; ÜNVER/HAKERİ, s. 517; GÜLTEKİN, s. 21.

⁷⁸ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/SIRMA GEZER/SAYGILAR KIRIT/ALAN AKCAN/ERDEN TÜTÜNCÜ/ÖZAYDIN, s. 417.

İddianamenin mahkeme kontrolünden geçtiği ara muhakemede; iddianamede bulunması gereken hususlar, yeterli delilin varlığı, deliller ile olayların ilişkilendirilip ilişkilendirilmemiş olması, dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği, şüphelinin aleyhine olanların yanı sıra lehine olan noktaların da belirtilmiş olup olmadığı gibi hususların iddianamenin sunulduğu mahkeme tarafından incelenecek olması, şüpheli bakımından önemli bir teminat oluşturmaktadır. Bu şekilde şüpheli hakkında mevcut dosya çerçevesinde aslında açılmaması gereken bir kamu davasının açılması engellenmiş olacak, ara muhakemede yapılan inceleme bir nevi filtre fonksiyonu görecektir. Nitekim iddianamenin iadesi kurumuyla, yetersiz olan iddianameler ile kamu davası açılması ve kovuşturma evresinin başlaması engellenmektedir. Böylelikle, şüpheli haksız yere ceza muhakemesine tabi tutulmadığından, lekelenmeme hakkı da ihlal edilmemiş olmaktadır⁷⁹.

İddianamenin iadesi kurumu, makul sürede yargılanmanın gerçekleştirilmesini sağlamak amacı güttüğünden adil yargılanma hakkının teminat altına alınmasına hizmet etmektedir⁸⁰. Ancak kanuni düzenleme ve

⁷⁹ MERAKLI Serkan, "İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Bakımından Değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Özel Sayı, 2014, s. 1602.

⁸⁰ "...Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir: 'Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının **makul bir süre içinde**, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.'

Sözleşme metni ile AİHM kararlarından ortaya çıkan ve adil yargılanma hakkının somut görünüşleri olan alt ilke ve haklar, esasen Anayasa'nın 36. maddesinde yer verilen adil yargılanma hakkının da unsurlarıdır. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, gerek Sözleşme'nin lafzi içeriğinde yer alan gerek AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir (B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 38).

Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı da yukarıda belirtilen ilkeler uyarınca adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır..." Anayasa Mahkemesi, 07/11/2013 tarihli ve 2012/1198 başvuru numaralı kararı (Selahattin Akylı Başvurusu), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, (E. T. 06/06/2021).

Yargıtay uygulaması nedeniyle, bu teminatın tam olarak sağlandığını söylemek güçtür. Zira şüpheli ve müdafine, şüpheliyi ceza muhakemesi gibi ağır bir hal altına sokan bu süreçte kanunen söz hakkı verme zorunluluğunun olmaması hukuki dinlenilme hakkını ihlal eder niteliktedir. Bununla birlikte Yargıtay'ın iade sebeplerini dar yorumlayarak mülga CMUK dönemindeki uygulamalara dönülmesine yol açan kimi kararları, adil yargılanma hakkına zarar vermektedir.

Bu bağlamda, kanaatimizce iddianamenin mahkemeye sunulmasından sonra şüpheliye ve müdafine tebliğ edilmesi ve söyleyeceklerinin sorulması, ara muhakemenin gördüğü filtre fonksiyonunu güçlendirecektir. Böylece ceza muhakemesinin üç makamından biri olan savunma da, iddianamenin değerlendirilmesi sürecine etkin bir şekilde katılmış olacak ve haksız kamu davalarının açılmasının önlenmesine yönelik önemli bir adım daha atılacaktır⁸¹.

B. İddianamenin İadesi Kararını Vermeye Yetkili Makam ve İade Kararı Verme Süresi

Cumhuriyet savcısının düzenlediği iddianame, savcılık tarafından yapılan nitelendirmeye göre belirlenen görevli ve yetkili mahkemeye hitaben yazılır ve bu mahkemeye sunulur. İddianamenin iadesine veya kabulüne karar verme yetkisi işte bu mahkemeye aittir. Yani Cumhuriyet savcısınca hazırlanan iddianameyi değerlendirme ve iade kararı verme yetkisi, esas davaya bakacak olan mahkemenindir⁸².

Ara muhakeme evresinde mahkeme, kendisine sunulan iddianameyi ve tüm soruşturma evrakını inceledikten sonra iade veya kabul

⁸¹ “...Haksız davalardan şüpheliyi korumak bakımından tıpkı Alman Ceza Muhakemesi Kanunu § 201’de olduğu gibi iddianamenin mahkemeye sunulmasının ardından bu iddianamenin mahkeme tarafından şüpheliye tebliğ edilmesi ve söyleyeceklerinin sorulması biçimindeki bir düzenleme iddianamenin iadesi kurumunun filtre fonksiyonunu güçlendirecektir. Çünkü, bu evrede şüpheliye kendini savunma imkanının verilmesi, hem şüphelinin ayrımcı/dışlayıcı bir kovuşturma evresi ile yüz yüze bırakılmasını engelleyecek; hem de içinde bulunduğu durumun ciddiyetini henüz hakkında kamu davası açılmamışken kavramasını sağlayacaktır¹⁷. Ancak, Türk kanun koyucusu, şüpheliye bu evrede kendini savunma imkanını tanımamış; bu hakkı adeta gerekli görmemiştir. Bu evrede, mahkemeye sunulmuş olan iddianame şüpheliye tebliğ edilmeli ve şüpheliye kendisini savunma imkanı mutlaka tanınmalıdır...” MERAKLI, s. 1603

⁸² AYDIN, s. 383.

kararı verecektir. Mahkemenin bu değerlendirmeyi yapması ve kararını vermesi için CMK'nın 174. maddesinin ilk fıkrasında on beş günlük süre tanınmıştır. Bu süre kesindir ve uzaması mümkün değildir. Zira aynı hükmün üçüncü fıkrasında, on beş günlük süre içinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı belirtilmiştir⁸³.

İddianame ve soruşturma evrakının mahkemeye fiilen teslim edildiği -tevzi sonucunda mahkemenin sistemine düştüğü- tarihten itibaren söz konusu on beş günlük süre başlar. Bu süre içinde iddianamenin iadesine veya kabulüne karar verilir. Bir karar verilmediği takdirde, söz konusu süre sonunda iddianame kanunen kabul edilmiş sayılır (CMK m. 174/3)⁸⁴.

C. İddianamenin İadesi Sebepleri

1. İddianamenin CMK m. 170'e Aykırı Olarak Düzenlenmesi

a) CMK m. 170/2'ye Aykırı Olarak Yeterli Şüpheli Oluşmadan İddianamenin Düzenlenmiş Olması

İddianamenin iadesi sebeplerinin düzenlendiği CMK m.174/1'de ilk olarak "170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen" iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verileceği belirtilmektedir. CMK m.174/1-a hükmü, aynı kanununun 170. maddesine bir bütün olarak atıf yapmıştır. Dolayısıyla iddianamenin, CMK m. 170/2'ye aykırı olarak yeterli suç şüphesi oluşmadan düzenlenmesi, kanaatimizce iddianamenin iadesi sebebi teşkil etmektedir⁸⁵.

⁸³ AYDIN, s. 384.

⁸⁴ CENTEL/ZAFER, s. 579, 580.

⁸⁵ Aynı yönde bkz. MERAĞLI, s. 1606. Benzer görüşte olan KARAKURT'a göre, "...mahkemenin savcının yeterli şüpheye ulaşmadan iddianameyi düzenlemiş olduğu gerekçesiyle iade kararı vermesi, ihsası rey niteliği taşımaz. Aksi bir yorum, mahkemenin hükmünden önce sanık hakkındaki şüphenin yoğunluğunu takdir ettiği diğer tüm durumlarda da ihsası reyde bulunulduğunun kabulünü gerekli kılar. Bilindiği üzere kovuşturma esnasında yargılamayı yürüten mahkeme birçok koruma tedbirleri hakkında karar verirken, şüphenin kanunda her bir koruma tedbiri için öngörülen yoğunluğa ulaşmış olup olmadığına karar vermektedir. Bu bağlamda tutuklama, iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması gibi bazı koruma tedbirlerinin uygulanmasına karar vermek için olayda yeterli şüpheden çok daha fazlasını ifade eden kuvvetli şüphenin var olup olmadığını tartışmaktadır. Hükmünden önce mahkemenin kuvvetli şüphenin varlığına yönelik yaptığı tespitine sonuç bağlayarak karar vermesi ihsası rey niteliğinde değilse, yeterli şüphenin olup olmadığı yönündeki görüşüne dayalı kararları (örneğin iddianamenin iadesi kararı) evleviyetle ihsası rey olarak değerlendirilemez..."

CMK m. 170/2'ye göre, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler. Bu hükme aykırı olarak iddianame düzenlenmesi CMK m. 174/1-a gereği bir iade sebebi olduğuna göre, iddianamenin incelendiği ara muhakeme evresinde yeterli suç şüphesinin oluşup oluşmadığı da araştırılacaktır. Yeterli şüphe, açılacak kamu davasında şüphelinin mahkum olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha fazla olması halidir. Suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe delillere dayanmalıdır⁸⁶.

Belirtildiği üzere, CMK m. 174/1-a'da, iddianamenin m. 170'e aykırı olarak düzenlenmiş olması bir iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlendiğinden, iddianamenin yeterli suç şüphesi bulunmadan düzenlenmesi halinde iddianamenin iadesi gerekecektir. Ancak, CMK m. 174/2'de "suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez" hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla mahkeme, yeterli suç şüphesinin somut olayda oluşup oluşmadığını incelerken suçun unsurlarının ve unsurlar dışında kalan cezalandırılmaya etkili olan sebeplerin somut olayda oluşup oluşmadığını araştıramayacaktır. İşte, yeterli şüphe kavramının maddi ceza hukukuna ve muhakeme hukukuna ilişkin unsurlarının birbirinden ayrı olarak ele alınmasının önemi burada söz konusu olmaktadır⁸⁷.

İddianamenin incelendiği ara muhakeme evresinde mahkeme, iddianamenin CMK m. 170'e uygun düzenlenip düzenlenmediğini incelerken, yeterli şüphenin oluşup oluşmadığını da inceleyecektir. Ancak CMK m. 174/2 gereği suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade

---

KARAKURT, 85, 86. Ancak öğretide bir görüş, CMK m. 170/3'ten başlamak suretiyle iddianamenin iadesi sebeplerini değerlendirmektedir. Bkz. ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/SIRMA GEZER/SAYGILAR KIRIT/ALAN AKCAN/ERDEN TÜTÜNCÜ/ÖZAYDIN, s. 419, 420; ÜNVER/HAKERİ, s. 520; CENTEL/ZAFER, s.575 vd.; GÜLTEKİN, s. 129; AYDIN, s. 385. FEYZİOĞLU'na göre, mahkemenin iddianameyi değerlendirdiği evrede suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin oluşup oluşmadığını değerlendirme yetkisi olmamalıdır. Çünkü bu değerlendirme işin esasına ilişkin olup, esasa ilişkin değerlendirmeler ise yalnızca kovuşturma evresinde ve çelişme yöntemi uygulanarak yapılmalıdır. Bkz. FEYZİOĞLU, s. 35.

⁸⁶ MERAKLI, s. 1606; GÜLTEKİN, s. 123; CENTEL/ZAFER, s. 524.

⁸⁷ MERAKLI, s. 1607.

edilemeyeceğinden⁸⁸, mahkemenin bu incelemesi yalnızca yeterli şüphenin muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bakımından söz konusu olacaktır. Dolayısıyla mahkeme, bu evrede yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı bakımından sadece yeterli delilin varlığını ve dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyebilecektir⁸⁹. Yani kanun koyucu, ara muhakeme evresinde yeterli şüphenin incelenmesini CMK m. 174/2 hükmü ile sınırlamış ve mahkemenin henüz kovuşturma evresi başlamamışken, maddi ceza hukukuna ait sebeplerle iddianameyi iade etmesini istememiştir⁹⁰.

⁸⁸ “...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/3. maddesinde iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun’un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hâllerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, aynı maddenin 2.fıkrasında ise “Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez” şeklinde hükme yer verildiği, şüphelinin müştekiye ait kimlik belgesi aslını kullanarak ya da kendisine ait fotoğraf yapılandırılmış halini kullanarak farklı gsm bayilerinden müşteki adına gsm hattı abonelik sözleşmesi düzenleterek kullanmasından ibaret somut olayda şüpheli hakkında dolandırıcılık ve özel belgede sahtecilik suçundan dava açıldığı ve iddianamede bahsi geçen suçların unsurlarının tartışıldığı hâlde, Mahkemeye şüphelinin eyleminin 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu’nun 63. maddesine muhalefet suçunu oluşturduğu ve işbu suçun önödeme kapsamında bulunduğu, önödeme hükümlerinin uygulanmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verildiği cihetle, iddianamenin iadesi kararının 5271 sayılı Kanun’un 174/2. maddesine aykırılık teşkil ettiği...” Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 08/12/2016 tarihli ve E. 2016/12613, K. 2016/10498 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 03/06/2021). “...Görev ve yetki konusunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki olması halinde iddianamenin iadesinin mümkün olduğu Cumhuriyet Savcılığının hukuki nitelendirmesi ile mahkemenin hukuki nitelendirilmesini farklı olduğu durumlarda ise iddianamenin kabulünden sonra kovuşturma evresinde görevsizlik veya yetkisizlik kararları ile sorunun hallinin mümkün olduğu gözetilmeden Cumhuriyet Savcılığınca iddianamede yapılan nitelendirme kabul edilmeyerek görev hususunun iade sebebi yapılamayacağı hususları gözetilmeden...” Yargıtay 11. Ceza Dairesi 18/10/2006 tarihli ve E. 2006/5263, K. 2006/8292 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 03/06/2021).

⁸⁹ MERAKLI, s. 1608; KUNTER Nurullah, YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010, s.1258.

⁹⁰ “...Dosya kapsamına göre, sanığın atılı suçu işlediğine dair kesin delil bulunmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/3. maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun’un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hâllerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri olarak gösterilen hususların kovuşturma evresinde de tamamlanabileceği, ayrıca Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 12/12/2005 tarihli ve 2005/6961-9421 sayılı ilâmında da belirtildiği üzere 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/2. maddesinde öngörülen “Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.” hükmü uyarınca dava açılmış

Bu konuda Yargıtay ise iddianamenin düzenlenmesi bakımından delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet savcısına ait olduğunu ve bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağını, dolayısıyla mahkemenin yeterli delilin bulunmamasından ötürü iddianameyi iade edemeyeceğini belirtmektedir⁹¹. Bu bakımdan Yargıtay'ın CMK m. 170/3'ten başlamak suretiyle iddianamenin iadesini değerlendirme görüşünü benimsediği söylenebilecektir⁹². Yargıtay, iddianamenin iadesi sebeplerini CMK m. 174/1-a hükmünün açık ifadesine aykırı olarak çok dar yorumlamaktadır⁹³. Dolayısıyla bu görüşe katılmak mümkün değildir. Kaldı ki Yargıtay

---

bulunmasına binaen, mahkemece, iddianamede gösterilen olaylarla ilgili olarak ibraz edilen deliller ve yargılama sırasında ibraz edilebilecek deliller değerlendirilerek yargılama sonucuna göre bir karar verilebileceği dikkate alınmaksızın itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş..." Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 10/09/2012 tarihli ve E. 2011/18194, K. 2012/14698 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 03/06/2021).

⁹¹ "...telefonla rahatsız ettiğine dair iddia dışında bir delil bulunmadığı ve kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmesi gerektiğinden bahisle iddianame iade edilmiş ise de... kamu davasının açılması gerekip gerekmediği yönünde delilleri takdir yetkisinin Cumhuriyet Savcılığı'na ait olduğu, bu takdirin kullanılmasının iade sebebi olamayacağı, mevcut delillerin mahkemesince değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden..." Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 03.07.2006 tarihli ve E. 2006/6139, K. 2006/12759 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 03/06/2021).

⁹² ELMAS Birsen, "Yargıtay Kararları Işığında İddianamenin İadesi" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 7, S. 28, Ekim 2016, s. 212.

⁹³ "...Kanununun 174. maddesinde iddianamenin iadesini gerektiren sebepler sınırlı olarak sayılmıştır. Bunlar arasında gösterilen "170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen" ibaresi, iddianamenin bu maddede belirtilen şekil unsurlarını taşımasını ifade etmekte olup, "yeterli delil bulunmaması" anlamını içermez. Şüpheli... ile tanık... arasında olay günü telefon görüşmesi yapıldığına ilişkin bir beyan olmadığından, bunlar arasındaki telefon görüşme kayıtları "mevcut bir delil" sayılamaz. Diğer yandan, bu kayıtların Mahkeme tarafından araştırılması da mümkündür. Bu durumlara göre iddianamenin iadesi kararı yasaya aykırıdır..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 17/06/2013 tarihli ve E. 2013/7895, K. 2013/5910 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 03/06/2021).

"...Somut olayda, Cumhuriyet savcısı tarafından 5271 sayılı Kanun'un 8/1 ve 9. maddeleri uyarınca, şüphelilerden İ... 'nin uyuşturucu madde ticareti yapma, kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma ve 6136 sayılı Kanun'a aykırılık; B... 'in uyuşturucu madde ticareti yapma ve kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma; M... 'in ise kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçlarından, aralarında bağlantı olduğu kabul edilerek, aynı iddianame ile yüksek görevli mahkemede dava açılmasında yasaya aykırılık bulunmamaktadır. Ayrıca 5271 sayılı CMK'nın 174. maddesinde iddianamenin iadesi sebepleri arasında gösterilen "170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen" ibaresi, iddianamenin bu maddede belirtilen

da ayrıksı bir kararında; "...Şüphelinin savunması, otobüs yolcularının beyanları, trafik kazası tespit tutanağı, soruşturma evresinde yapılan keşfe binaen hazırlanan... tarihli bilirkişi raporu, İstanbul Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesinin... tarihli raporu hep birlikte değerlendirildiğinde; meydana gelen trafik kazasından dolayı şüpheli ...'ın kusurunun bulunmamasına rağmen kusurluluğun takdirinin mahkemeye ait olduğundan bahisle düzenlenen... Cumhuriyet Başsavcılığına ait... iddianamenin "Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi"nde benimsenen... prensiplere aykırı olduğu, anılan iddianamenin, şüpheli hakkında dava açmaya yeterli şüphe bulunmaması nedeniyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170 ve 174. maddeleri gereğince iadesine dair... Ağır Ceza Mahkemesinin... sayılı iddianame değerlendirme kararının usul ve yasaya uygun

---

şekil unsurlarını taşımasını ifade etmekte olup, "yeterli delil bulunmaması" anlamını içermez. Diğer yandan, iddianamede, yüklenen suçları oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Sözü edilen iddianame 170. maddeye uygun olarak düzenlenmiştir. Mahkemenin gerekçesinde gösterilen diğer nedenler ise 174. maddede belirtilen iade sebepleri arasında yer almamaktadır. Bu durumlar karşısında, iddianamenin iadesi kararı yasaya aykırı olup..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 14/01/2013 tarihli ve E. 2012/16902, K. 2013/365 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 03/06/2021).

"...5271 sayılı CMK'nın 170/2. maddesinde, "Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler." hükmüne yer verilmiştir.

Aynı Kanununun 174. maddesinde iddianamenin iadesini gerektiren sebepler sınırlı olarak sayılmıştır. Bunlar arasında gösterilen "170 inci maddeye aykırı olarak düzenlenen" ibaresi, iddianamenin bu maddede belirtilen şekil unsurlarını taşımasını ifade etmekte olup, "yeterli delil bulunmaması" anlamını içermez. Sözü edilen iddianame 170. maddeye uygun olarak düzenlenmiştir. Mahkemenin gerekçesinde suçun sübutuna etki edeceği mutlak olan delillerin toplanmadığı belirtilmiş ise de, bu delillerin neler olduğu gösterilmemiştir. Somut olayda toplanması gereken bu nitelikte delil bulunmadığı anlaşılmıştır. Diğer nedenler ise 174. maddede belirtilen iade sebepleri arasında yer almamaktadır. Bu durumlar karşısında, iddianamenin iadesi kararı yasaya aykırı olup kanun yararına bozma isteği yerindedir..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27.05.2013 tarihli ve E. 2013/7637, K. 2013/4779 sayılı kararı, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, (E. T. 03/06/2021).

"...Yasanın 170/2. maddesine göre soruşturma evresi sonucunda toplanan kanıtlar suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet Savcısının bir iddianame düzenleyeceğinin hükme bağlandığı, Cumhuriyet Savcısından yeni delil yaratması beklenemeyeceğinden iddianamede gösterilen kanıtların hükümlülüğe yeter nitelikte olmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilemeyeceği, elde edilen kanıtları yorumlayarak faili ve suç niteliğini takdir ve belirlemenin Mahkemenin görevine gireceği, somut dosyada kamu davasının açılmasını gerektirir yeterlilikte kanıtlar olduğu gözetilmeden itirazın kabulü yerine yazılı şekilde karar verilmesinde isabet bulunmadığından..." Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 05/06/2008 tarihli ve E. 2007/11952, K. 2008/12612 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 03/06/2021).

olduğu anlaşılma...” diyerek yeterli suç şüphesi bulunmadığından bahisle iddianamenin iade edilebileceğini vurgulamıştır⁹⁴.

b) İddianamede Bulunması Zorunlu Unsurlar Bulunmadan İddianamenin Düzenlenmiş Olması

CMK m. 170/3’te iddianamede bulunması gereken zorunlu unsurlar belirtilmiştir. Buna göre, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

- a) Şüphelinin kimliği,
- b) Şüphelinin müdafii,
- c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
- d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi,
- e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
- f) Şikayette bulunan kişinin kimliği,
- g) Şikayetin yapıldığı tarih,
- h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
- i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- j) Suçun delilleri,
- k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, gösterilir.

İddianamenin, öncelikle görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmesi gerekmektedir. Bu açıdan, görev veya yetki hususunda iddianamede açık bir yanlışlık veya çelişki söz konusuysa mahkemenin iade yoluna gitmesi gerekir⁹⁵. Başkaca araştırmaya gerek olmaksızın, iddianamenin anlatımından hitap edilen mahkemenin görevsiz veya yetkisiz olduğu anlaşılıyorsa, mahkeme söz konusu iddianameyi iade edecektir.

⁹⁴ Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 20/01/2016 tarihli ve E. 2016/15916, K. 2016/765 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 03/06/2021).

⁹⁵ ELMAS, s. 212; CMK’nın 174. maddesinin gerekçesi, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

Ancak mahkeme, görevli veya yetkili olup olmadığını değerlendirirken Cumhuriyet savcısının yapmış olduğu hukuki nitelendirmeye bağlıdır. Bir başka deyişle, Cumhuriyet savcısının hukuki nitelendirmesinin doğru olmadığını gerekçe göstererek iddianame iade edilemeyecektir. Bu durumda mahkeme, diğer unsurlar açısından CMK'nın 170. maddesine uygun olarak düzenlenen iddianameyi kabul edecek; kovuşturma aşamasında suçun niteliği sebebiyle görevli olmadığı kanaatindeyse görevsizlik kararı verecektir. Nitekim Yargıtay da kararlarında, görev ve yetki hususlarında açık bir yanlışlık veya çelişki halini iddianamenin iade sebebi olarak kabul etmiş; Cumhuriyet savcısının yapmış olduğu hukuki nitelendirmenin yanlış olduğu belirtilerek görev yönünden iddianamenin iade edilemeyeceğini belirtmiştir⁹⁶.

İddianamede şüphelinin kimliğine yer verilmesi gereklidir (CMK m. 170/3-a). Şüphelinin kimliğinden kasıt, şüphelinin açık ve net bir şekilde kim olduğunun belirlenmesine yetecek kadar bilgiye yer verilmesidir⁹⁷.

⁹⁶ ELMAS, s. 212, 213. "...Dosya kapsamına göre, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 4. vd. maddeleri gereğince görev, mahkemenin kovuşturma evresinin her aşamasında re'sen karar verebileceği bir konu olup, görev konusunda Asliye Ceza Mahkemesinin soruşturma aşamasında görevli mahkemeyi belirleyip iddianamenin iadesini uygun bulmasının yerinde olmadığı, nitekim bu sorun görev veya yetki uyumsuzluğunun konusu olabilecek bir husus olup bir merciin çözmesi gereken bir konuyu mahkemenin, iddianamenin iadesi yoluyla çözemeyeceği, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174.maddesinin gerekçesinde de ifade edildiği üzere, mahkeme Cumhuriyet Savcısının nitelendirmesine katılmasa dahi bu nitelendirmeye katılmadığını belirterek bir hususu iade konusu yapamayacağı gözetilmeksizin mahkemenin görevini belirleyecek şekilde itirazın reddine karar verilmesinde; isabet görülmediğinden..." Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 25.02.2015 tarihli ve E. 2015/4239, K. 2015/7336 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

"...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun; 170/3.maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, 174/1.maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında yetkisiz olan mahkemeye açılan davaların bu sebeple iadesi sayılmadığı gibi, kamu davası açıldıktan sonra mahkeme tarafından da yetkisizlik kararı verilebileceği gözetilmeksizin, itirazın bu yönde kabulü yerine reddine karar verilmiş olmasında isabet görülmemiş..." Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 29/09/2011 tarihli ve E. 2008/657, K. 2011/16619 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

⁹⁷ "...yabancı uyruklu olan şüphelilere ait gerçek kimlik bilgilerinin dosyaya getirtilen kimlik ve pasaport kayıtları ile tespit edildiği, bu nedenle şüphelilere ait kimlik bilgilerinin iddianame başlığına ayrıntılı olarak yazılmamasının iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı, şüphelilerin adres bilgilerinin 5271 sayılı Kanun'un 170. maddesine göre iddianamede gösterilmesi zorunlu olmadığı gibi adres bilgilerinin gerçeği yansıtmaması hususunun da

Nitekim Yargıtay da bir kararında söz konusu hususu şöyle açıklamıştır⁹⁸: "...İddianamede şüphelinin kimliğinin gösterilmesi gerekir. Kimliği belirsiz kişi hakkında dava açılmaz. Kimliğin eksik, kapalı ya da çelişkili olarak belirlenmesi, karışıklığa, hatta ilgisi bulunmayan bir başka kişinin hükümlülüğüne yol açabilir. Özellikle isim benzerlikleri göz önüne alınarak, şüphelinin ad ve soyadı, baba ve ana adı, doğum tarihi, oturduğu yer ve mesleği gösterilmelidir. Şüphelinin açık kimliği bilinmiyorsa, dava açılmamalıdır. Bu durum genellikle gaip ve kaçak şüpheli hakkında söz konusu olur. İddianameye şüpheliyi, diğerlerinden ayırdeden özellikleri olabildiğince yazmak gerekir.

Şüphelinin kimliği, iddianamenin şekli unsurlarındandır. Şüphelinin kimliğinin iddianameye yazılmış olması tek başına bir anlam ifade etmez. Kimlik bilgilerinin soruşturmada elde edilen bilgilerle ve gerçek durumla uyumlu olması gerekir. Şüphelinin kimliği olarak yazılan bilgi gerçeğe örtüşmüyorsa, soruşturmada elde edilen bilgilere göre belirlenen şüpheli dışında bir kişiye dava açılmış ise, şeklen iddianamenin üzerinde kimlik bilgisi yazılı olmasının bir anlamı yoktur. Önemli olan bu bilgilerin doğru olarak yazılmış olmasıdır..."

Yargıtay, şüphelinin açık kimlik bilgilerinin tespit edilmemesini iade sebebi olarak kabul etmişken⁹⁹, nüfus veya adli sicil kaydına dair

---

iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı cihetle, itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden..." Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 25/02/2016 tarihli ve E. 2016/8463, K. 2016/1575 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

"...Şüpheli ...'ın şikayetçiye ait çalman telefona takılan hattın sahibi olduğuna ilişkin sözleşme aslı ve ekleri dosya arasına getirilmeden, keza hat sahibinin kimlik belgesinin ibraz edilerek mi, yoksa ibraz edilmeden mi hat sözleşmesinin düzenlendiği ve bu kapsamda gerçekte böyle bir kişinin var olup olmadığı araştırılıp tespit edilmeden, yalnızca şikayetçiye ait çalındığı iddia edilen cep telefonunun "imei" numarası üzerinden yapılan araştırma sonucu, bahse konu suç eşyasını hırsızlık eyleminin gerçekleşmesinden bir saat gibi kısa bir sürede kullandığının Telekomünikasyon İletişim Başkanlığından bildirilmesi üzerine iddianame düzenlendiğinin anlaşılması karşısında; mahkemesince verilen iddianamenin iadesine ilişkin kararın yerinde olduğu gözetilmeden, verilen iade kararına yönelik itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesi nedeniyle kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden..." Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 09.11.2016 tarihli ve E. 2016/11767, K. 2016/14964 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

⁹⁸ Yargıtay 17. Ceza Dairesi, 28.03.2017 tarihli ve E. 2016/19467, K. 2017/3656 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

⁹⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21/04/2015 tarihli ve E. 2014/10-623, K. 2015/117 sayılı kararı; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27/10/2014 tarihli ve E. 2014/1578, K. 2014/11707 sayılı kararı.

belgelerin soruşturma dosyasına eklenmemesini iade sebebi olarak kabul etmemiştir¹⁰⁰.

Ayrıca Yargıtay, yabancı uyruklu şüphelinin kimliğini doğrulayacak belge bulunmadan ve beyan edilen kimliğin gerçek olup olmadığının ülkesinin ilgili makamları nezdinde araştırılmadan düzenlenen iddianamenin iade edileceğini kabul etmiştir¹⁰¹. Buna karşılık diğer bir kararında, yabancı uyruklu şüphelinin kimliğinin iddianamede gösterilmesinin gerekli olduğu, ancak nüfus kayıt örneği gibi resmi bir belgenin soruşturma dosyasında bulunmamasının iddianamenin iadesi sebebi kabul edilemeyeceği belirtilmiştir¹⁰².

Yargıtay'a göre, şüphelinin ulaşılabilir adres bilgilerinin iddianamede belirtilmemesi iddianamenin iadesi sebebi değildir. Nitekim bu konuya ilişkin bir kararında Yargıtay, "...Dosya kapsamına göre, mahkemece, şüphelinin ulaşılabilir adres bilgilerinin iddianamede belirtilmediği ve

¹⁰⁰ ELMAS, s. 214. Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 26/12/2007 tarihli ve E. 2007/3329, K. 2007/11713 sayılı kararı; Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27/10/2014 tarihli ve E. 2014/9983, K. 2014/11706 sayılı kararı.

¹⁰¹ "...Somut olayda hırsızlık suçundan şüpheli ...'un ...adına düzenlenmiş sahte pasaport kullanıldığının tespit edilmiş olması, şüpheli hakkındaki önceki yakalama ve mahkeme kararlarındaki kimliğine dair bilgilerin şüphelinin beyanı esas alınarak yapıldığı, şüphelinin kimliğini doğrulayacak belgenin bulunmaması, şüphelinin beyan ettiği ismin gerçek kimliği olup olmadığının İran adli veya idari makamları nezdinde araştırılmadığının anlaşılması karşısında itirazın reddi yerine yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden..." Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 08/07/2013 tarihli ve E. 2013/7840, K. 2013/21608 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

"...Dosya kapsamına göre; şüphelinin üzerinde kimlik bilgilerine esas olacak herhangi bir belge bulunmadığı, yalnızca beyana dayalı kimlik bilgileri esas alınarak iddianame düzenlendiği, şüphelinin kimliğinin tereddüde neden olmaksızın tespit edilmeden dava açılması yasaya aykırı..." Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 27.10.2014 tarihli ve E. 2014/4578, K. 2014/11707 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹⁰² "...Asliye Mahkemesince, Suriye uyruklu şüphelinin açık kimliğinin iddianamede yer almadığı, açık kimlik bilgilerine ilişkin dosya içerisinde resmi belge bulunmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. maddesinde iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun'un 174/1. maddesinde iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, 170/3. maddesinde şüphelinin kimliğinin iddianamede gösterilmesi gerekli ise de, nüfus kayıt örneği gibi resmi belge bulunması zorunlu olmadığı, dosya kapsamına göre şüphelinin beyanına göre kimlik bilgilerinin tespit edildiği, parmak izi ve fotoğraflarının da alındığı cihetle iddianamenin iade sebepleri bulunmadığı gözetilmeksizin..." Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 17/03/2015 tarihli ve E. 2015/975, K. 2015/23932 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

soruşturma evrakı içerisinde, şüphelinin ülkemizde veya 3. bir ülkede kendisine ulaşılabilecek bir adresinin bulunmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. maddesinde, iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanun'un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında söz konusu hususun yer almadığı(nı)...” kabul etmiştir¹⁰³.

Yine iddianamede; suç mağduru, maktul, suçtan zarar gören ile şikayetçinin kimlik bilgilerinin bulunmaması iddianamenin iadesi nedeni- dir. Nitekim Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur. Bu çerçevedeki bir karara göre¹⁰⁴, “...soruşturmada sadece mağdurlar ... isimli kişilerin kimlik ve adres bilgilerinin sorulduğu, mağdur ...'a sorulmadığı gibi yeterli araştırmanın da yapılmadığı anlaşılmıştır.

Bu durumda, iddianamenin iadesine gerekçe olarak gösterilen husus, CMK'nın 174/1-a maddesinde öngörülen nitelikte olup, aynı Kanun'un 170/3-c maddesine göre iddianamede yer alması zorunlu olan bilgiler kapsamındadır ve mağdurların kimliklerinin tespit edilememesi şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel oluşturacaktır...”

Ancak Yargıtay'ın söz konusu hususta ayırık kararları da bulunmaktadır: “...her ne kadar, 5271 sayılı Kanununun 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, mağdurun kimliği iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış ise de; bunun yapılan soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğu, yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir...’ şeklindeki açıklamalar ve dosyada bulunan diğer deliller karşısında, somut olayda şüphelilerin apartmanlara girerek kapı önlerinde bulunan ayakkabıları çaldıkları, şüphelilerden ...'nin suçüstü yakalanarak kolluk görevlilerine teslim

¹⁰³ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 13/11/2013 tarihli ve E. 2013/18835, K. 2013/16657 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹⁰⁴ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 25/11/2016 tarihli ve E. 2016/16596, K. 2016/14645 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

edildiği, diğer şüphelinin olay yerinden kaçtığı, şüpheli ...'nin elindeki poşette hırsızlığa konu beş çift ayakkabının ele geçirildiği, bu ayakkabılardan üç çiftinin sahiplerinin belirlendiği ancak kalan iki çift ayakkabının kime ait olduğunun belirlenemediği, şüpheli ...'nin alınan ifadesinde söz konusu ayakkabıları hırsızladıklarını ikrar ettiği, böylece şüphelilerin üzerlerine atılı suçu işledikleri, mağdurun açık kimliğinin tespit edilememesinin suçun oluşumunu etkilemeyeceğinden..." cihetle iddianamenin iadesi kararına yapılan itirazın kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁵.

CMK m. 170/3'teki iddianamede bulunması gereken hususlar bakımından söz konusu olan zorunluluk, mevcut olup da iddianamede yer verilmeme olarak anlaşılmalıdır¹⁰⁶. Örneğin, şüphelinin müdafii yahut mağdurun vekili yoksa iddianamede bunların olması tabi olarak beklenilmeyecek ve buna dayanılarak iddianamenin iadesi gündeme gelmeyecektir¹⁰⁷.

c) İddianamede Yüklenen Suçu Oluşturan Olayların

Mevcut Delillerle İlişkilendirilerek Açıklanmamış Olması

İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır (CMK m. 170/4). CMK ile iddianamenin unsurlarına ilişkin getirilen en önemli düzenleme budur. Söz konusu düzenlemenin amacı, soyut bir iddia ile yetinilmeyip iddianın somutlaştırılmasıdır. Bu şekilde yeterli suç şüphesinin varlığının adeta kanıtlanması istenmiştir¹⁰⁸. Bu çerçevede Cumhuriyet savcısı, delilleri salt göstermekle kalmayacak; bunları değerlendirecek, somut olayla ilişkilendirecek¹⁰⁹,

¹⁰⁵ Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 16.11.2016 tarihli ve E. 2016/18525, K. 2016/15269 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹⁰⁶ MERAKLI, s. 1612.

¹⁰⁷ ELMAS, s. 217.

¹⁰⁸ GÜLTEKİN, s. 228.

¹⁰⁹ "...Yargıtay 13. Ceza Dairesi'nin 02/02/2012 tarihli ve 2011/27923 esas, 2012/2008 karar sayılı ilamında belirtildiği üzere, "Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi"nde benimsenen, "Kişilerin Lekelenmeme Hakkı" ile "Eksiksiz soruşturma ve Tek Celsede Duruşma" prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcılarının makul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkumiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yani bir nevi filtre görevi yapmaları gerekir.

olayda suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini tartışacak ve yapacağı değerlendirmenin sonucuna göre kamu davası açmak üzere iddianame düzenleyecek veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir¹¹⁰.

İddianamede yargılanacak uyuşmazlığın belirtilmiş olması gerekir. Uyuşmazlığın belirtilmesi, uyuşmazlığa konu olayın diğer olaylardan ayırt edilerek ortaya konulmasıdır. Bir başka deyişle, yargılama makamından çözümü istenen uyuşmazlığa konu olayın iddianamede diğer olaylardan ayırt edilecek şekilde sınırlandırılması gerekir. Bunun için iddianamede, davaya konu edilecek olaya ilişkin yer, gün, saat, kişiler, kullanılan şeyler gibi nirengi noktaları gösterilmelidir. Böylece yargılama makamı, iddianamede belirtilen olaya ilişkin uyuşmazlıkları çözebilecektir. Bunun haricinde iddianamede şüpheli olarak gösterilmeyen bir kimse

---

Bu prensiplerin hayata geçirilebilmesi için mevzuatımızda ilk defa, 5271 sayılı CMK'nin 160/2. maddesi hükmü ile; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcılarında şüphelinin lehine olan delilleri (de) toplama ve şüphelinin haklarını koruma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca; 170 ve 174. madde hükümleri ile de, iddianamenin iadesi kurumuna yer verilmiştir.

Delil toplanmaksızın, deliller şüpheliye isnat edilen fiille (veya şüpheliyle) ilişkilendirilmeden hazırlanan bir iddianame, şüphelinin adil yargılanma hakkını (lekelenmeme hakkını) ihlal eder. Hiç şüphesiz adil yargılanma hakkı sadece kovuşturma evresiyle ilişkili bir hak değildir.

Haksız dava açmamak (iddianame düzenlememek) bir Cumhuriyet Savcısı'nın görevine en uygun endişe olmalıdır. Şüpheli hakkında düzenlenen haksız ve yersiz bir iddianame, kişi hakkının ihlaldir. Kişinin haksız yere sanık sıfatına sokulması ve bazen belki de yıllarca sürececek bir yargılama sürecine mahkum edilmesi psikolojik bir travmadır." (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Armağan Özel Sayısı, Cilt: 19, Sayı:2, Yıl:2013, Fatih Birtek, Cumhuriyet Savcısı'nun Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi)

Bu bilgiler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, mağdur ...'ın soruşturma aşamasında İlçe Jandarma Komutanlığında verdiği ... tarihli ifadesinde, aracın arkasında birlikte oturdukları ...'da asker olan şahsın kendisinin burnuna elinin tersi ile vurduğunu beyan ettiği, aracı kullanan diğer şüphelinin kendisine yönelik darp eyleminde bulunduğu dair herhangi bir iddia ileri sürmediği, ... Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede, şüphelilerin iştirak iradesiyle müştekiyi darp ettikleri iddia edilmesine rağmen, bu iddiayı ortaya koyacak bir delilin iddianamede gösterilmediği ve dolayısıyla olayla ilişkilendirilmediği, bu nedenle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174/1-a maddesi delaletiyle 170/4. maddesi gereğince verilen iade kararının yerinde olduğu gözetilerek itirazın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle kabulüne karar verilmesinde; isabet görülmediğinden..." Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 25.03.2015 tarihli ve E. 2015/7099, K. 2015/10801 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 08/06/2021).

¹¹⁰ ÖZTÜRK/TEZCAN/ERDEM/SIRMA GEZER/SAYGILAR KIRIT/ALAN AKCAN/ERDEN TÜTÜNCÜ/ÖZAYDIN, s. 259,260.

hakkında hüküm veremeyeceği gibi iddianamede gösterilmeyen bir fiilinden ötürü şüpheliye de hüküm veremeyecektir¹¹¹. Bu durum “davasız yargılama olmaz ilkesi”nin gereğidir.

İddianamede suçun unsurlarının hem soyut hem de somut bir şekilde belirtilmesi gerekir. Suçun soyut unsurları, suçun kanundaki tanımıdır. İşte kanundaki soyut suç tipinin iddianamede somutlaştırılması, olay anlatılırken suç oluşturan unsurların özellikle kanuni ifadelerle vurgulanması gerekir¹¹². Cumhuriyet savcısının düzenlemiş olduğu iddianamede soyut ve genel ifadelerle olayı geçiştirmesi, “davasız yargılama olmaz ilkesi”ne aykırılık teşkil edebilir. Zira mahkeme, anılan ilke uyarınca sanığı iddianamede yer almayan bir fiilinden ötürü yargılayarak cezalandıramaz¹¹³.

Yargıtay da bir kararında¹¹⁴; “...5271 sayılı Kanun’un 170. maddesinde iddianamede bulunması gereken hususların gösterildiği, yine aynı Kanun’un 174. maddesinde ise iddianamenin iadesi nedenlerinin belirtildiği, buna göre 5271 sayılı Kanun’un 170/3-j-4-5. maddesi gereğince iddianamede suçun delilleri gösterilerek, yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanması gerektiği, somut olayda, suça sürüklenen çocuğun aynı suçu işleme kararı kapsamında mağdurun yolunu keserek değişik zamanlarda mağduru tehdit etmek suretiyle para aldığından bahisle zincirleme yağma suçundan iddianame düzenlenmiş ise de; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 43. maddesinde zincirleme suç hükümlerinin yağma suçunda uygulanamayacağıının belirtilmesi karşısında, suça sürüklenen çocuğun mağdura yönelik gerçekleştirdiği eylemlerinin ayrı ayrı suç tarihlerinin belirlenerek, her eyleminin mevcut deliller ile ilişkilendirilmesi gerektiği, 5271 sayılı Kanun’un 170. maddesine aykırı olarak düzenlenen iddianamenin aynı Kanun’un 174/1-a maddesi gereğince iadesine karar verilmesinin yerinde olduğu(na)...” hükmetmiştir.

Söz konusu kanun hükmünde geçen *mevcut delil* kavramı üzerinde durmakta da yarar vardır. Mevcut delil, Cumhuriyet başsavcılığı

¹¹¹ KUNTER, s. 279, 285.

¹¹² CENTEL/ZAFER, s. 530.

¹¹³ EROL, s. 489.

¹¹⁴ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 13.06.2016 tarihli ve E. 2016/4188, K. 2016/4957 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 08/06/2021).

tarafından ulaşılabildiği mümkün olan delildir¹¹⁵. Dolayısıyla soruşturma evresinde mevcut olan bütün deliller toplanmalıdır. Buna karşın soruşturma evresinde mevcut olmadığı halde kovuşturma evresinde maddi gerçeğe ulaşabilmek adına yeni deliller ortaya çıktığı takdirde, bunlar şüphelinin yenilmesi için toplanabilecektir¹¹⁶.

d) İddianamenin Sonuç Kısmında Şüphelinin Sadece Aleyhine Olan Hususların Belirtilmiş Olması

İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür(CMK m. 170/5). Zira ceza muhakemesinde amaç maddi gerçeğe ulaşmak ve adil bir yargılama yapmaktır¹¹⁷. Nitekim Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin aleyhine ve lehine olan delilleri toplayıp muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla mükelleftir(CMK m.160/2). Dolayısıyla iddianamede soruşturma neticesinde elde edilen tüm esaslı unsurlar gösterilmeli, özellikle şüphelinin ceza sorumluluğunu azaltacak veya ortadan kaldıracak hususlar var ise bunlara da yer verilmelidir¹¹⁸.

Nitekim Yargıtay da bir kararında bu hususu vurgulamış ve aksi halde iddianamenin iadesi nedeni olacağını belirtmiştir¹¹⁹: “...şüpheliler E.. O.. ve E.. M..’nin savunmalarında suça konu ilaçları reçeteye bağlı olarak kullandıklarını iddia etmeleri karşısında, şüphelilerin savunmalarında belirtilen reçetelerin temin edilerek doğruluğu teyit edildikten sonra ele geçen suça konu ilaçlar ile reçetede belirtilen ilaçların isim, miktar ve kullanım süreleri bakımından reçetelerle uyumlu olup olmadıkları yönünden suçun oluşumuna ve şüphelilerin hukuki durumlarına mutlak suretle etki edecek Adli Tıp Kurumu Başkanlığından rapor alınmadan ve **şüphelilerin lehlerine olan deliller**

¹¹⁵ GÜLTEKİN, s. 230.

¹¹⁶ GÜLTEKİN, s. 230.

¹¹⁷ NOYAN, s. 635.

¹¹⁸ AYDIN, s. 379.

¹¹⁹ Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 03/03/2014 tarihli ve E. 2013/13683, K. 2014/1416 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

toplanmadan haklarında kamu davası açıldığının anlaşılması karşısında, iddianamenin iadesi kararına yapılan itirazın reddine karar verilmesi gerekir...”

e) İddianamenin Sonuç Kısmında Hükmedilmesi İstenen

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin Açıkça Belirtilmemiş Olması

İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek güvenlik tedbiri açıkça belirtilir(CMK m. 170/6). Aksi halde iddianamenin iadesi nedeni söz konusu olacaktır. Nitekim Yargıtay bir kararında¹²⁰; “...5271 sayılı Yasanın 170.maddesinin 6.fikrasında, iddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiğine yer verilmesi zorunluluğu ve aynı yasanın iddianamenin iadesini düzenleyen 174.maddesinin 1.fıkra (a) bendinde 170.maddeye aykırı olarak düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verileceği öngörülmüştür.

İadesine karar verilen ...tarih, ...sayılı iddianamede, şüphelinin kasten yaralama suçundan TCK.'nın 86/2,3-a maddesi uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesi isteminde bulunulurken, anılan maddedeki cezalardan hangisine hükmedilmesinin istendiği konusunda açıklık bulunmadığı gibi, uygulanması istenen güvenlik tedbirlerinin de gösterilmesi gerektiği yönündeki yasal düzenleme karşısında, hapis cezasına mahkumiyet halinde, TCK.'nın 53.maddesinin 1.fikrasındaki güvenlik tedbirlerinin uygulanması isteminde bulunulması

¹²⁰ Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 15/05/2010 tarihli ve E. 2010/14732, K. 2010/15842 sayılı kararı. www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021). Aynı yönde bir başka karar ise şöyledir: “...5271 sayılı CMK'nun 170/5-6. maddesi uyarınca, iddianamede; şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülüp ve işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve ayrıca güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiğinin de belirtilmesi gerektiği gözetilmeden, anılan iddianamede, aynı Yasanın 174/1-a maddesine aykırı olarak, şüphelilerin işledikleri fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin bulunmadığının kabul edilmesi halinde, uygulanması gereken güvenlik tedbirleri ile ilgili yasa ve maddelerinin gösterilmemiş olması karşısında, yerinde görülmeleyen kanun yararına bozma isteminin REDDİNE...” Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 01/05/2007 tarihli ve E. 2006/14854, K. 2007/5267 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

gerektiğinin gözetilmediği...” gerekçesiyle söz konusu nedenle iade edilmesini doğru bulmuştur.

Cumhuriyet savcısı, iddianamede, şüpheliye yüklenen suçlu oluşturulan olayları mevcut delillerle ilişkilendirerek açıkladıktan sonra, sonuç kısmında uygulanması gereken yaptırımların neler olduğunu belirtecektir. Bunu yaparken şüphelinin yalnızca aleyhine değil, lehine olan hususlar da gösterilerek adeta hüküm karar gibi iddianameyi hazırlamalıdır. Bu husus, şüpheliye yüklenen fiilin somutlaştırılması ve bireyselleştirilmesi bakımından önemlidir¹²¹.

2. İddianamenin Suçun Sübutuna Doğrudan Etki Edecek Mevcut Bir Delil Toplanmadan Düzenlenmesi

CMK m. 174/1-b’de, suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan iddianamenin düzenlenmesi halinde iade edileceği düzenlenmiştir. Bu iade nedeni, kamuoyunda birinci yargı paketi olarak bilinen 7188 sayılı Kanun’un 20. maddesiyle değiştirilmiştir. Değişiklikten önce “suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan” bir delilin toplanmaması hali iddianamenin iadesi nedeniyle, artık “suçun sübutuna doğrudan etki edecek” delilin toplanmaması iade nedeni olarak kabul edilmiştir. Böylece mahkemelerin iddianamenin iadesi hususunda gerekçelerinin arttığı söylenebilecektir. Zira “suçun sübutuna doğrudan etki edecek delil” ibaresi, değişiklikten önceki ibareye nazaran, daha geniş kapsamdadır¹²². Kanun koyucu, söz konusu değişiklikle mahkemelerin iddianameyi iade yetkisini arttırmayı ve soruşturma evresinde mevcut bütün delillerin toplanmasını amaçlamıştır. Zira değişiklikten önceki “mutlak sayılan mevcut bir delil” ibaresi, mahkemelerin iade yetkisinin çok sınırlı olarak yorumlanmasına yol açmıştır. Dolayısıyla mutlak olmamakla birlikte suçun sübutuna etki edebilecek deliller toplanmadan açılan iddianamelerin iade edilemediği görülmüştür. Yargıtay içtihatları da bu yönde gelişmiştir ve iade nedenleri oldukça dar yorumlanmıştır. Bu itibarla, söz

¹²¹ MERAKLI, s. 1618.

¹²² SAYGIN, s. 98, 99.

konusu değişiklikle suçun sübutuna doğrudan etki edecek delillerin toplanması hedeflenmektedir¹²³.

Burada “mevcut delil”den kasıt, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ulaştırılması mümkün olan delildir¹²⁴. Mahkeme, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bir delilin Cumhuriyet savcılığınca elde edilme imkanı olmasına rağmen toplanıp toplanmadığını araştırır¹²⁵. Kanun koyucu, “mevcut delil” tabirini kullanarak soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısından, elde etme imkanına sahip olduğu bütün delilleri toplamasını istemiştir¹²⁶. Dolayısıyla soruşturma evresinde mevcut olan bütün deliller toplanmalıdır. Buna karşın soruşturma evresinde mevcut olmadığı halde kovuşturma evresinde yeni deliller ortaya çıktığı takdirde, bunlar da gerçeğe ulaşmak amacıyla toplanabilecektir¹²⁷.

“Suçun sübutuna etki” etmek tabiri ile; fiilin fail tarafından işlendiğini ispatlayan delilin değil, suçun fail tarafından işlenip işlenmediğini aydınlatarak olan delilin kast edildiği dile getirilmiştir¹²⁸. Değişikliğe uğramış söz konusu iade nedeninin, kanun koyucunun istediği gibi geniş yorumlanması ve böylece iddianamenin iadesi kurumuna işlerlik kazandırılması gerektiği kanaatindeyiz. Zira bu şekilde soruşturma evresinde hüküm verebilmek için gerekli delillerin tamamı toplanabilecek ve kovuşturma evresi en kısa sürede hüküm ile sonlandırılacaktır.

3. Önödemeye veya Uzlaşmaya ya da Seri Muhakeme Usulüne Tabi Olduğu Soruşturma Dosyasından Açıkça Anlaşılan İşlerde İddianamenin Bu Usuller Uygulanmaksızın Düzenlenmesi

CMK m. 174/1-c’ye göre, “*önödemeye veya uzlaşmaya ya da seri muhakeme usulüne tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde önödeme veya uzlaşma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen*” iddianamenin iade edilmesi gerekir.

¹²³ 7188 sayılı Kanun’un 20. madde gerekçesi, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹²⁴ ÜNVER/HAKERİ, s. 519; GÜLTEKİN, s. 230; KARAKURT, s. 96.

¹²⁵ MERAKLI, s. 1620.

¹²⁶ AYDIN, s. 391.

¹²⁷ GÜLTEKİN, s. 230.

¹²⁸ FEYZİOĞLU, s. 36; MERAKLI, s. 1621.

7188 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle ceza muhakemesi hukukuna seri muhakeme usulü dahil edilmiştir. CMK'nın 250. maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulü, kanunda sayılı suçlarla ilgili olarak koşulların gerçekleşmesi halinde uygulanan özel bir muhakeme usulüdür. 7188 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle, seri muhakeme usulünün uygulanmamış olması da iddianamenin iadesi nedenleri arasına eklenmiştir. Dolayısıyla seri muhakeme usulüne tabi olan suçlarda, bu usul uygulanmaksızın iddianamenin düzenlenmesi halinde, iddianamenin iade edilmesi gerekmektedir. Ancak Cumhuriyet savcısı, iddianamede veya soruşturma dosyasında yer alan belgelerde seri muhakeme usulüne başvurulduğunu belirtmişse, artık iddianame iade edilemeyecektir¹²⁹.

Soruşturma aşamasında önödeme ve uzlaşma usulü uygulanmış ve fakat önödeme veya uzlaşma gerçekleşmemiş ise mahkeme, soruşturma aşamasında uygulanan usulün kanuni gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini de inceleyecektir¹³⁰. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı bu kurumları kanuni koşul ve gerekleri ile işletmemiş ise, bu durumda iddianame iade edilmelidir¹³¹.

Cumhuriyet savcısının iddianamede yaptığı nitelendirmeye göre, suç önödeme veya uzlaşma ya da seri muhakeme usulü kapsamında ise iddianamenin iadesi gerekir. Bunun dışında mahkeme, hukuki nitelendirmenin yanlış olduğundan bahisle iddianameyi iade edemez¹³². Zira

¹²⁹ 7188 sayılı Kanun'un 20. madde gerekçesi, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹³⁰ AYDIN, s. 389.

¹³¹ MERAKLI, s. 1634. Yargıtay'ın aksi görüşte olduğu bir kararı şöyledir: "...Ceza Muhakemesi Kanunu'nun iddianamenin iadesini düzenleyen 174/1-c maddesine göre, ön ödeme veya uzlaşmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılacak işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iade edilmesinden anlaşılması gerekenin, uzlaşma usulünün hiç uygulanmadığı durumlar olarak anlaşılması gerektiği, uzlaşma usulünün uygulandığı, fakat usulüne uygun uygulanmadığının öne sürüldüğü hallerin bu madde kapsamına girmeyeceği ve iddianamenin iade edilemeyeceği, kaldı ki aynı Kanun'un 254/1. maddesi uyarınca mahkemesince de uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğu gözetilmeden, itirazın bu yönlerden kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde; isabet görülmediğinden..." Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 26.03.2014 tarihli ve E. 2014/11141, K. 2014/12714 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

¹³² Aynı yönde bkz. AYDIN, s. 390; MERAKLI, s. 1634.

suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez (CMK m. 174/2). Kaldı ki CMK m. 254/1' de kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemlerinin mahkeme tarafından yapılacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede mahkeme, iddianamedeki nitelendirmenin yanlış olduğu kanaatinde ise, kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya tabi bir suç olduğundan bahisle usulü kendisi uygulayabilecektir.

4. Soruşturma veya Kovuşturma Yapılması İzne veya Talebe Bağlı Olan Suçlarda İzin Alınmaksızın veya Talep Olmaksızın İddianame Düzenlenmesi

Kamuoyunda birinci yargı paketi olarak bilinen 7188 sayılı Kanun ile CMK m. 174'e eklenen bu iade nedeni, aslında düzenleme yapılmadan önce de Yargıtay tarafından iddianamenin iadesi sebebi sayılmaktaydı¹³³. Zira izin ve talep soruşturma/kovuşturma şartı olup, iddianamenin değerlendirildiği aşamada dikkate alınması işin doğası gereğidir. Nitekim Yargıtay, söz konusu kanuni düzenleme öncesi bir kararında bu hususu şöyle açıklamıştır¹³⁴: "...4483 sayılı Yasa ve benzeri özel soruşturma usulünü düzenleyen diğer yasalar gereğince, ilgili idari merci tarafından soruşturma ve/veya kovuşturma izni verilmeksizin ceza soruşturması yürütülemeyeceğinden, soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmediği hallerini de içerecek şekilde 5271 sayılı Yasa'nın 172/1. maddesi hükmü de dikkate alınıp 174. maddede açıkça belirtilmemekle birlikte, iddianamenin iadesi kurumuna ilişkin yasal düzenlemenin amacı gözetildiğinde soruşturma ve kovuşturma şartı niteliğinde bulunması nedeniyle, 4483 sayılı Yasa uyarınca soruşturma izni alınmamasının da iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul edilmesi bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir..."

Kanun koyucu, Yargıtay içtihatlarını nazara alarak konuya açıklık getirmiş ve kanuni bir düzenleme yapmıştır. Böylece soruşturma ve/veya

¹³³ SAYGIN, s. 125.

¹³⁴ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 03.05.2012 tarihli ve E. 2012/5915, K.2012/10384 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

kovuşturma şartı gerçekleşmeden dava açılmaması ve dolayısıyla muhakemenin uzamaması istenmektedir¹³⁵.

D. İddianamenin İadesi Kararı Üzerine Yapılacak İşlemler

İddianamenin iadesi kararı üzerine Cumhuriyet savcısı, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden düzenlediği iddianameyi mahkemeye sunar. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez (CMK m. 174/4).

Mahkeme, iade kararında belirttiği eksiklik veya yanlışlıkların Cumhuriyet savcısının yeniden düzenlediği iddianamede devam ediyor olması halinde, söz konusu eksiklikler giderilinceye kadar müteaddit defa iade edebilir¹³⁶.

E. İddianamenin İadesi Kararının Denetimi

Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi kararına karşı itiraz edebilir (CMK m.174/5)¹³⁷. Burada yalnızca Cumhuriyet savcısına itiraz hakkının tanınması, kanaatimizce yerinde değildir. Zira iddianamenin kabulünü isteyen diğer muhakeme süjelerine de itiraz kanun yoluna başvurma hakkının tanınması gerekirdi¹³⁸.

Mamafih iddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet savcısına itiraz kanun yoluna başvurma hakkı tanınmasına rağmen, iddianamenin kabulü kararına karşı şüpheli ve müdafiiye herhangi bir başvuru imkanı tanınmamıştır. Bu durum silahların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu sorunun çözümü için, iddianamenin mahkemeye sunulduktan sonra şüpheli ve müdafiiye tebliğ edilmesi, görüşlerinin alınması ve

¹³⁵ 7188 sayılı Kanun'un 20. madde gerekçesi, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 06/06/2021).

¹³⁶ MERAKLI, s. 1644; ÜNVER/HAKERİ, s. 525; AYDIN, s. 395.

¹³⁷ "...İade kararının Van Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edildikten 7 günü aşkın süre geçtikten sonra itiraz edilmesi karşısında süresi içinde itiraz edilmediği gibi iddianamenin iadesine itiraz hakkı bulunmayan şüpheliler müdafinin talebinin değerlendirilmesi kanuna aykırı görülmüştür..." Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 30.12.2016 tarihli ve E. 2016/6555, K. 2016/7742 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

¹³⁸ MERAKLI, s. 1644.

iddianamenin kabulü halinde itiraz kanun yoluna başvurabilme olanağına savunma makamının da kavuşması gerekmektedir¹³⁹.

İddianamenin iadesine itirazı inceleyen mercii, yalnızca iade ve itiraz nedenlerini değerlendirebilir. Bunun dışında itirazı inceleyen mercinin, yeni bir iddianamenin iadesi nedeni bulmasının ve belirtilmeyen nedenle iade kararının doğru olduğu sonucuna ulaşmasının imkanı yoktur¹⁴⁰.

V. SONUÇ

İddianamenin iadesi, kişilerin ceza muhakemesine haksız biçimde maruz bırakılmaması ve adil yargılanma hakkının tam anlamıyla sağlanması için öngörülen önemli bir kurumdur. Amaç, etkin ve hızlı bir yargılamadır. Ancak iddianamenin değerlendirildiği ara muhakeme evresinde, savunma makamına yer verilmemesi, kurumun düzenlenme amaçlarıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla söz konusu evrede savunma makamının da etkin bir rol oynamasının sağlanması ve iddianamenin kabulü halinde bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurma hakkının şüpheli ve müdafiiye verilmesi gerekir.

CMK m.174/1-a hükmü, 170. maddeye bir bütün olarak atıf yapmıştır. Dolayısıyla iddianamenin, CMK m. 170/2'ye aykırı olarak yeterli suç şüphesi oluşmadan düzenlenmesi iddianamenin iadesi nedeni teşkil eder. Yani iddianamenin incelendiği ara muhakeme evresinde yeterli suç şüphesinin oluşup oluşmadığı da araştırılacaktır. Ancak CMK m. 174/2 gereği suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemeyeceğinden, mahkemenin bu incelemesi yalnızca yeterli şüphenin muhakeme hukukuna ilişkin unsurları bakımından söz konusu olacaktır. Bu nedenle mahkeme, bu evrede yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı bakımından sadece, yeterli delilin varlığını ve dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyebilecektir.

¹³⁹ Benzer görüş için bkz. MERAKLI, s. 1645.

¹⁴⁰ "...İddianamenin iadesi kararlarında itiraz üzerine kendisine dosya gelen mahkemenin, iade işleminin mahkemenin belirttiği gerekçelerle yerinde olup olmadığı inceleyebileceği, itiraz mercisinin araştırıp yeni bir iade gerekçesi bulmasının ve böylece iddianamenin iadesinin doğru olduğunu tespit etmesinin olanaksız olduğu..." Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 19.03.2007 tarihli ve E. 2006/9886, K. 2007/2542 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E. T. 14/06/2021).

Yargıtay kararlarının çoğunda, iddianamenin iadesi nedenleri dar yorumlanmakta ve iade nedeni olarak belirtilen birçok eksikliğin mahkeme tarafından da giderilebileceği kabul edilmektedir. Bu durum, iddianamenin iadesi kurumundan umulan yararın sağlanamamasına yol açmaktadır. Kamuoyunda birinci yargı paketi olarak bilinen 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerin doğru değerlendirilmesi ve uygulamada iddianamenin iadesi kurumuna işlerlik kazandıracak şekilde yorumlanması gerekmektedir. Zira bu şekilde, soruşturma evresinde hüküm için gerekli delillerin tamamının toplanması sağlanabilecek ve böylece kovuşturma evresi en kısa sürede biteceğinden makul sürede yargılanma hakkı zarar görmeyecektir.

KAYNAKLAR

- APIŞ Özge, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 1, Haziran 2019, s. 53-85.
- AYDIN Murat, “İddianamenin Unsurları ve İadesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, 2006, s. 367-398.
- CENDEL Nur ve ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2018.
- ÇATALOĞLU Musa, “İddianame”, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler 3, İstanbul 2009, s. 235-287.
- ÇİÇEK İbrahim, “2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre Verilen Lüzumu Muhakeme Kararlarının İddianame Yerine Geçip Geçmediği Sorunu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 3, S. 23, Temmuz 2008, s. 75-84.
- ÇİTÇİ Tuğçe, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Sınırları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2020.
- ELMAS Birsen, “Yargıtay Kararları Işığında İddianamenin İadesi” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 7, S. 28, Ekim 2016, s. 207-234.
- EROL Haydar, Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması, Ankara 2006.
- FEYZİOĞLU Metin, “Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre, İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, Ekim 2006, s. 31-36.
- GÖKCAN Hasan Tahsin, “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2012, s. 195-206.
- GÜLTEKİN Özkan, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- KOCA Mahmut, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, Ceza Hukuku Dergisi, S. 2, Ankara 2006, s. 207-225.
- KARAKEHYA Hakan ve ARABACI Murat, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün

- Bulunması Üzerine..”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 2059-2081.
- KARAKURT Ahu, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianamenin İadesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2009/82, s. 1-31.
- KELEP PEKMEZ Tuba, “Ceza Muhakemesinde Fiil”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018.
- KUNTER Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul 1989.
- KUNTER Nurullah, YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010.
- KUYUCU Abdullah Aydın, “Türkiye’de Savcılık”, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Sempozyum Tebliği, Ankara 2006, s. 131-150.
- MERAKLI Serkan, “İddianamenin İadesi Kurumunun Ceza Muhakemesi Bakımından Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Özel Sayı, 2014, s. 1595-1652.
- NOYAN Erdal, Ceza Davası, 2. Bası, Ankara 2007.
- ÖZBEK Veli Özer, KANBUR Mehmet Nihat, DOĞAN Koray, BACAĞIZ Pınar ve TEPE İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Bası, Ankara 2014.
- ÖZKOL Mustafa Deren, “Ceza Muhakemesinde İddianamenin İadesi Kurumu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.
- ÖZTÜRK Bahri, Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, Sempozyum Tebliği, Ankara 2006, s. 150-160.
- ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SIRMA GEZER Özge, SAYGILAR KIRIT Yasemin F., ALAN AKCAN Esra, ERDEN TÜTÜNCÜ Efser ve ÖZAYDIN Özdem, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, (Ed. Bahri ÖZTÜRK), 4. Bası, Ankara 2017.
- SAYGIN Cemre, “Ceza Muhakemesi Hukuku’nda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

- SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, Ankara 2014.
- ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 8. Bası, Ankara 2017.
- ŞIK Hüseyin, "Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu", Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Diyarbakır 2018.
- ŞİRİN Alpaslan, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda İddianamenin İadesi Kurumu", Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- TOROSLU Nevzat ve FEYZİOğLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2016.
- ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Bası, Ankara 2017.
- YENİSEY Feridun ve NUHOğLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Bası, Ankara 2017.